

גליזון
באר
הכהנה

נערך ונלקט מתוך תוכן דברי שיחותיו של
מורינו הגה"צ רבי אברהם אלימלך בידרמן שליט"א

תצוה

מכון
באר
האמונה

יו"ל ע"י
מכון 'באר האמונה'



להערות והארות, וכן לכל עניין אחר ניתן לפנות:
לטלפון: 718-484-8136

או לאימייל: Mail@beerhaparsha.com

לשמיעת השיעורים בקול הלשון: 718-906-6444

לקבלת הגליון בפקס: 1-877-843-3049



כל הזכויות שמורות למו"ל

תוכן הענינים

פרשת תצוה

- א בתית למאור - ה'בתית' אינו אלא לצורך ה'מאור'.....
- ג מזונותיו של אדם קצובין - שמות היא להתייגע לריק.....
- ז חנוך לנער - השתדלות וחובת חינוך הבנים.....
- ח צעקת הדל תקשיב ותושיע - הקב"ה שומע לתפילת הנבנעים לפניו.....
- ט שובו בנים שובבי"ם - דרכי התשובה פתוחים אף לרחוקים.....
- י ולא למנחות - משברון לבו ישוב להאיר את עצמו ולא ישקע בייאושו.....
- יב וישמחו בני ישתוקו - לעולם יעשה עצמו כאילם.....
- יג ונשמע קולו - ענייני הדיבור והזהירות מלשון הרע ורכילות.....
- טו אורה זו תורה - על ידי עסק התורה יינצל מן הייסורין.....

סדר ועימוד:

א.ש. אשדוד

טל: 052-7627127

פרשת תצוה

כתית למאור - ה'כתית' אינו אלא לצורך ה'מאור'

בפרשתן (כו כ), 'ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך'. איתא מהגה"ק ה'חתן סופר' ז"ע (בן בתו של החתם סופר) לפרש ע"ד המוסר, דרבו המתקשים ומתנסים במסכת יסורים, קושי והסתרה, כל חד וחד בדיליה, ובמר ליבם שואלים 'מה נשתנה', מדוע באתה אלי הרעה הגדולה הזאת, אמנם באמת, כל אותם ייסורים לא נועדו אלא לזכך את האדם בעולם הזה בכדי שיקבל כל שכרו בעולם הבא, והקב"ה מצפין ומצרף להם את הטוב הראוי להם בעוה"ו עבור הקרן שיהיה קיים להם לעוה"ב. וראויה לדבר, ממש רבינו ע"ה אדון כל הנביאים, כי מי לנו גדול ממנו, ועם כל זאת היה מעונה ומדוכא ביסורין שונים כל ימיו, המיום היוולדו עד בואו אל פרעה (לאחר שמונים שנה) נתנסה ביסורים שונים ומשונים, לא עברו ג' חדשים מלידתו וכבר הושלך היאורה, משם נלקח אחר כבוד (ל"ע) להתגדל על ברכי פרעה הרשע, לאח"כ הוצרך לברוח ולעזוב את בית אביו ואחיו בני ישראל למדיין, וגם שם לא ישב בכבודו של עולם, כמו שנאמר 'כי גר הייתי בארץ נכריה', וגם כשכבר נתמנה להיות מנהיגן של ישראל אמר 'עוד מעט וסקלונני' (לעיל י"ד)... 'מחני נא מספרך' (להלן לב לב, ונתקיים בו שאכן לא נזכר שמו בפרשתן) וכדומה תלאות רבות, אבל כל זה לא היה לטובתו, כי מכל אלו נבנה להיות 'משה רבינו' אב לנביאים, וזכה מה שלא זכה ילוד אשה מעולם להיות כמה פעמים מ' יום בשמים ולקבל התורה מפי הגבורה... וזה מוסר השכל לשאר בני אדם שלא יבעטו ביסורין וידעו כי זה הוא צורך השלימות, לטוב להם בעתיד.

וזהו המכוון בפסוק - 'ואתה תצוה, קאי על תולדותיך ומאורעות חיך המה מצווים ומלמדים לבני ישראל, ואומרים להם 'ויקחו אליך' ממך יקחו מוסר, 'שמן זית' - שהאדם הרי הוא כשמן זית, וכדאיתא במדרש (שמו"ר לו א) שאין שמן זית יוצא אלא על ידי כתישה כך אדם כשמדוכא ביסורין נעשה 'זך' קדוש וטהור, 'כתית' כשכותשין אותו עוד יותר היינו 'למאור', שבכדי שיתעלה ויגדל עוד להיות מאור לעולם צריך עוד כתית הדק היטב, ואז זוכה להיות ממזכי הרבים 'להעלות נר תמיד' לזכות רבים לדורי דורות (הובא ע"י המענה שמחה ז"ע בקונטרס 'שלום אסתר' עמוד התורה).

והזמן גרמא, שהרי מצויים אנו ועומדים בימי חודש אדר, שבו נצטוונו (תענית כט.) 'משנכנס אדר מרבין בשמחה', כי בחודש זה הרבה ה' חסדיו עלינו, והפך אותו מיגון לשמחה ומאבל ליום טוב, וכהודאה על חסדיו המרובים עמנו, עלינו להתחזק באמונה שהורה, ואל תשיביני 'כיצד אעשה כן אף אני', כי כשאדם מכיר שאין עוד מלבדו, ומבלעדיו יתברך לא יארע עמו מאומה - לטב או למוטב, לא יתעצב אל לבו מכל אשר יעבור עליו, אף לא יבעס ויצטער על מעשיהם של אנשים. כי יכיר בכל המתרחש שהכל הוא מאת אדון הכל, והוא לבדו עשה ועושה ויעשה לכל המעשים, ואין דבר הנעשה בעולם אם לא לטובתו הגמורה בלבד, אם כן מה לו להתעצב ומה לו להצטער, הרי אין כאן אלא טובה מרובה.

איתא ב'קדושת לוי' (ליקוטין, תהלים ד"ה אברכה) על הכתוב (תהלים לד א-ב) 'לדוד בשנותו את טעמו

א. מספרים על הרה"ק ה'תולדות יעקב יוסף' ז"ע שנסע יחד עם הרה"ק רבי נחמן מהורודנקא ז"ע לשבות במעז'בוז' אצל מרן הבעש"ט הק' ז"ע, ויצאו לדרכם מיד אחר תפילת וותיקין, אך ביום השישי עם חצות הבחינו כי עדין ארוכה הדרך להגיע עדי מעז'בוז', ובאם ימשיכו בדרכם לא יספיקו לשמור 'תוספת שבת' כמנהגם מידי שבת בשבתו, על כן דחקו בעגלון שיאיץ את הסוסים. ואכן הלה החל להזדרז בדרכו, בדרך הקיף את כל העגלות שעמדו לו בדרכו בזה אחר זה, עד שהגיעו לראש השיירה שם הבחינו כי העגלה הראשונה היא מרכבת השר המושל על כל המחוז, ועל פי חוקי המדינה היה זה עוון פלילי להקדים מרכבת השר, ובעל כרחם נזקקו ליסע לאיטם מאחורי מרכבת השר. נענה ה'תולדות' שהנה אפסה תקוותם לשבות בצל אור שבעת הימים, נענה רבי נחמן ואמר לו, הנה כל ימי חלדי עבדתי בעצמי להאמין בכל לבבי כי כל מאן דעביד רחמנא אפילו מה שנראה לאדם שהיא רעה מזה גופא תצמח הטובה, אמר לו ה'תולדות' לו יהי כדברייך, כאומר 'נזכה ונחיה ונראה' איזה טובה תצמח לנו מעכבה זו. והנה עד מהרה נוכחו לדעת ששיירות רבות של עגלות משרכים דרכם לאיטם מחמת יום השוק המתקיים עתה,

באר הפרשה - תצוה

לפני אבימלך ויגרשוהו וילך, אברכה את ה' בכל עת, להרחיקו, וניצל ממוות לחיים (עיין במדרש שוחר טוב המובא כאן בהערה²). באותה שעה - בשנותו את טעמו לפני אבימלך ויגרשוהו וילך וראה שמהשגועון שנראה כדבר רע - מזה באה לו הישועה, על כן אברכה את ה' 'בכל עת, תמיד' תהילתו בפי, עד עתה סברתי כי רק ומשתטה מחוץ לארמון המלוכה עד שציווה אביש

עד שנוצר טרעפיק (פקק) גדול ולא יכלו לנוע ימין או שמאל, אך משהבחינו בעלי העגלות במרכבת השר נתרחקו כולם לצידי הדרך ופינו מקום עבורו, ואף הני תרי רבותא המשיכו בדרכם תיכף אחר מרכבת השר. ויהי כאשר כילו לעבור בין כל העגלות, הגיעו לפרשת דרכים, ופנה השר לשביל השמאלי ואילו דרכם היתה לצד ימין, ובמהרה הגיעו למעז'בוז' זמן רב קודם שקיעת החמה של שבת קודש. או אז הבינו כי משמיא סבבו שמרכבת השר תעמוד לפנייהם בכדי שיוכלו לצאת מן המיצר - מבין כל השיירות, ואלמלא כן היו נשארים על אם הדרך עדי כניסת השבת ועד בכלל.

לפני כמה שנים (תשע"ה) שמעתי מהמחנך הדגול הרה"ח רבי גדליה ו. שליט"א מעשה שהיה עמו באותם הימים, מנהג נהג ר"ג, שלאחר גמר הלימודים מידי יום ביומו היה מתיישב על המדרגות שמחוץ לבניין הת"ת יחד עם תלמידיו, ובאותה שעה היה מקרב את לבם אל לבו בדיבורי קירוב ועידוד, כשהוא שומע מבין השיטין מה מצבם ברוח ובגשם... ויהי היום, ארוכות השמים נפתחו ומטר עז ניתך ארצה במשך היום, ומשבא ר"ג לשבת על המדרגות לא הבחין ש'מים רבים' עליהם, ולא היה סיפק בידו לשבת עד שהחליק בהם ומעד 'עדי ארץ' ונשברה לו אחת מצלעותיו. מיד הובילו אותו לבית החולים שם נבדק היטב ע"י הרופאים שרצו לברר מה מצבו והאם שלם הוא בכל גופו אם לאו, גם ערכו בו 'צילומים' (x-rays) למיניהם, לתדהמת הרופאים נתגלה ב'צילומים' שמצב כליותיו בכי רע וכבר חדלו לעשות פעולתן כמעט לגמרי, והכריזו בבירור - אילו לא היית מגיע הנה ברגעים אלו היית משיב את נשמתך ליוצרה בתוך שעה... מיד הזעיקו רופאים מומחים לייצב את מצב כליותיו בטרם... לאחר מכן שאלו אותו, וכי לא הרגשת מאומה עד עתה, והרי כלל ידוע שמי שכליותיו אינן פועלות כראוי הוא מרגיש זאת 'היטב' על גופו, מדוע לא באת עד הלום לטפל בכליותיך, ענה ר"ג ואמר, שאכן, הוא לא הרגיש מאומה ולא היה לו שום מכאוב וייסורים אלא מתפקד הוא כאחד האדם (מני אז החל לעבור 'דיאליזה' עד שישתילו לו כליה בגופו, עד שבס"ד שתלו בו כליה חדשה בהצלחה גדולה). וסיים באומרו שאינו יודע באיזה זכות קיבל את חייו במתנה... וללמדנו כי צלע שנשברה אינה אלא הדרך להצלת החיים, ובמקום להיות עצב ומלא טענות ומענות על עצמו 'מדוע לא הבחנתי שהמדרגות רטובות' הרי הוא שש ושמח שמן השמים 'גלגלו אותו מכל המדרגות' כפשוטו לטובתו ולהצלתו.

ידוע שהרה"ק רבי שלום משאץ זי"ע סבל מרורות בפטירת כל בניו על פניו ל"ע, כאשר שב מקבורת בנו הרה"ק יעקב זי"ע אמר הרה"ק רבי שלום, 'מלך ממית ומחיה ומצמיח ישועה' (ברכת אתה גיבור שבשמו"ע), הקב"ה הוא מלך, שבין כאשר ממית ובין כאשר מחיה תמיד הוא מצמיח ישועה, שגם כשחשך עליו עולמו בפטירת בנו אהובו אין תכלית צרה זו אלא להצמיח ישועה.

ב. דבר המעשה איתא ב'מדרש שוחר טוב' (על תהלים) כתיב 'את הכל עשה יפה בעתו' (קהלת ג יא), אמר דוד לפני הקב"ה כל מה שעשית בעולמך 'יפה' עשית, אבל השטות שבראת - מה הנאה יש לך, כשאדם מהלך בשוק ומקרע את בגדיו והתינוקות רצין אחריו והעם משחקין ממנו - וכי זה נאה לפניך, אמר לו הקב"ה, על השטות אתה קורא תגר, חייך שתצטער ותתפלל עליה עד שאתננה לך. לא עבר מעט, עד שהלך דוד אצל אביש מלך גת, והיה שם בסכנה גדולה מאד, כי ראהו שומר ראשו של אביש, ושומר זה היה אחיו של גלית - שהרגו דוד, ועדיין לא נסתפג דמו של גלית, ובא השומר אל אביש ופיתוהו בדברים שיתן לו הרשות להרוג את דוד, התחיל דוד מבקש ומתפלל ואומר - רבונו של עולם ענני בשעה הזאת, אמר לו הקב"ה - מה אתה מבקש, אמר לו דוד, תן לי מאותו השטות שבראת... עשה עצמו כשוטה, והיה כותב על הדלתות - אביש מלך גת חייב לי מאה רבוא ואשתו חמשים רבוא, ובתו של אביש היתה היא ואמה שוטות, והיו צועקות ומשטות מבפנים (בתוך ארמון המלוכה) ודוד היה צועק ומשטה מבחוץ, אמר להם אביש לעבדיו וכי חסר משוגעים אנכי - כי הבאתם את זה להשתגע עלי, באותה שעה שמח דוד שיצא לו השטות, ומתוך שמחה זו עשה את השירה הזאת באלפא ביתא - דכתיב אברכה את ה' בכל עת - בעת השמחה ובעת השטות.

באר הפרשה - תצוה

ג

לבו כל מה שעושה הקב"ה הכל לטובה. והקשה ה'בן יהוידע', מה חידש להם בזה, הרי כדברים האלו שמעו מאתו זה רבות בשנים, בכל עת ובכל שעה בכל אשר אירע - כל העביר רחמנא לטב עביד.

ומבאר ה'בן יהוידע', וז"ל. כוונתו לומר כי האדם שפותח פיו לטובה אפילו אם נגזרה עליו גזירה לרעה אפשר שתתבטל הגזירה, ולכן אמר מה שאתם רואים עתה שהכל היה לטובה אינו אלא מאחר שאמרנו בכל עת ושעה - 'כל מאי דעביד רחמנא לטב עביד', כי בזה נפתח פתח לטובה - שיתהפך הדבר לטובה ולברכה. ורצה ללמדם בזה שיהיו מורגלים לפתוח פיהם לטובה על כל דבר אף מה שנראה להם ברעה, כי בזה יהפכו הכל לטובה^ד.

מזונותיו של אדם קצובין - שטות היא להתייגע לריק
בפרשתן (כו ט), 'ואתה תצוה את בני ישראל ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור', וברשי,

ב'עתים לטובה' יש להודות לה', אך ב'עתים לרעה' מה שבח יש בו לה' יתב"ש, עתה לאחר שראיתי כי ממנו היתה ישועתי אני מאמין כי כל הקורות אותי - טובה הם ואברכה את ה' עליהם^ג.

ויותר מזה אמרו, שסוף דבר יראה שישועתו נצמחה לו דייקא מתוך ההפיכה והחושך. כביאורו של ה'בן יהוידע' (ברכות ס: ד"ה שם א"ל) על דברי הגמרא, שרבי עקיבא הלך בדרכו עם תלמידיו ובידיהם תרנגול חמור ונר. בדרכם הגיעו לעיר אחת, חיפשו מקום ללון ואיש מאנשי העיר לא אבה לתת להם 'קורת גג', נענה ר"ע ואמר כל דעביד רחמנא לטב. ושכבו עצמם לישן במדבר, והנה באה הרוח וכיבתה את הנר, בא החתול ואכלו לתרנגול, בא האריה וטרף את החמור. ועל כולם הכריז 'כל דעביד רחמנא לטב'. באותה הלילה נכנס ה'גיים' לעיר ולקח את כל בני העיר בשבי, ואילו את ר"ע ותלמידיו לא לקחו מכיוון שלא ראו ולא שמעו אותם... נענה ר' עקיבא ואמר לתלמידיו, לאו אמרי

ג. ופעמים שהרעה באה לאדם אך ורק בכדי שיתעורר להרים ראשו כלפי מעלה - להביט אל אביו שבשמים, לזכור את בוראו היושב בשמים ומצפה לו שיקיים את מצוותיו ויעשה רצונו בלבב שלם. וכבר אמרו המושלים משל לאחד שישב במרומי בנין גבוה, והיה חפץ שעוברי האורח ברחובה של עיר יביטו עליו ויראוהו, החל משליך מלמעלה למטה שטרות ומטבעות כסף לרוב, אולם כל המהלכים שם מלאו כיסיהם והמשיכו בדרכם, ואין איש שם על לב לחשוב 'כסף ברחובה של עיר מנלן', ומכיוון שחפץ היה שעיני הכל יביטו עליו - החל משליך אבנים לרחובה של עיר, או אז נשאו כל העוברים את עיניהם כלפי מעלה - בזעם, לראות מי הוא זה ואיזהו אשר מלאו לבו להשליך אבנים על עוברי אורח שלא הרעו לו מאומה, זעק הלה לעברם - כל חפצי ומגמתי היה שתביטו עלי, אילו היה בכם דעת ותבונה, הייתם מביטים בעת זריקת המעות ולא הוצרכתם לקבל על ראשכם מטר אבנים. והנמשל פשוט, הקב"ה משפיע על באי עולם כל טוב, וכל רצונו כביכול שבריותיו יכירו וידעו אותו - דע את אלוקי אביך ועבדהו (דה"א א' כח ט), אך אם אינם עומדים להתבונן - מנין בא להם כל השפע, לידע שהוא הנותן לך כח לעשות חיל (דברים ח יח) - והכל אינו אלא מתנת אבינו שבשמים... אזי מן ההכרח להשליך עליהם אבנים - צרות וכדו', בכדי שיעמדו ממרוצת חייהם להתבונן כי ה' הוא האלוקים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת, אמנם לו חכמו ישכילו מאז והלאה להביט כלפי מעלה, מיד תפסק מעליהם מידת הדין, ויריק עליהם הבורא שפע רב וכל מיני ישועות.

ידוע שהרה"ק ה'אביר יעקב' מסאדיגורא זי"ע (דר אחר המלחמה בארה"ק בעיר תל אביב. ה'בית ישראל' זי"ע אמר בעת ה'הלויה' שלו, אילו היה לרבי מסאדיגורא מניין של חסידים אף אני הייתי נמנה ביניהם) היה נוהג בשנות מגוריו בארץ הקודש לטאטא ולנקות את הרחוב בסמוך לביתו, פעם הסביר את מנהגו - שבימי ה'מלחמה' (בשנת תר"ח צ) הכריחוהו הרשעים ימ"ש לנקות בכל יום ויום את רחובות העיר ויונא, וקיבל על עצמו שכאשר ינצל מציפורני הרשעים ויזכה לעלות לארץ הקודש, ינקת תחת רחובות הללו את רחובות ארץ ישראל.

לימים סיפר ה'אביר יעקב' שמדי יום בעת שניקה את הרחוב, היה אומר להקב"ה, הנה אני שלך, ואף רשע זה העומד על גבי שלך הוא, כמו כן הבעז"ם (מטאטא) אשר בידי שלך הוא, ולא עוד אלא שאף הקרקע אשר הנני מנקה שלך היא, נמצא שאיש אשר שלך ציוה עלי שאני שלך לקחת בידי מטאטא שלך ולנקות עולמך שלך - על כן אעשה זאת בשמחה רבה ועצומה (אלא שהמחשבה אודות 'מה יאמרו הגוים' הטרידתו), ומחשבות אלו נתנו בו רוח חיים להחזיק עצמו בתוך ים הקשיים והבזיונות, ולדידן נלמד מהמעשה, לקנות בנפשנו מידה זו - לראות את הקב"ה בכל צעד ושעל בחיינו וכך נזכה לחיים של ברכה.

באר הפרשה - תצוה

'כתית למאור ולא כתית למנחות' (מנחות פו.). וביאר הרה"ק ה'חתם סופר' זי"ע (ת"מ ד"ה כתית) דהנה אמרו בגמ' (מגילה ו:) ואמר ר' יצחק אם יאמר לך אדם יגעתי ולא מצאתי אל תאמן, לא יגעתי ומצאתי אל תאמן, יגעתי ומצאתי תאמן, הני מילי בדברי תורה אבל במשא

ומתן סייעתא הוא מן שמיא, והיינו שמציאת והשגת התורה והיראה תלויה ביגיעתו ועבודתו של האדם, משא"כ בעסק הפרנסה אין ה'מציאה' תלויה ועומדת ביגיעתו כלל וכלל, אלא הכל יבוא לידו לפי קצבתו מן השמים - המרבה לא העדיף והממעיט לא החסיר.

ד. הגה"ק המגיד מדובנא זי"ע מביא משל נפלא (כתבי המגיד מדובנא פרשת וישב בד"ה אבל נחפשה) על כסיל אחד שהאיר מזלו והרוויח בגורל ממון רב, מיד קנה לעצמו בממון זה שדה גדולה לבנות עליו ארמון למגוריו, על פי בקשת העוסקים במלאכת הבניין הביא עצים רבים ואבנים שונים לבנות מהם את הבית וקירותיו. והנה מבחין הכסיל שהפועל לוקח את העצים ומחתך אותם לגזרי גזרים (כפי המידות הנצרכות לו לבנות הבניין), ברוב טיפשותו לא הבין כי הוא מחתך אותם על מנת לבנות בהם ארמון לתפארה, לכן מיד גער בו וזעק מדוע מכלה אתה את כל כספי וזהבי, למה תשבר את העצים והאבנים ששילמתי עליהם במיטב כספי, הפועל שנוכח לראות בטפשות 'בעליו' הגדולה והנוראה, החליט להציל נפשו מבעוד מועד, ואמר לו טול לך עצך ואבניך והניחני לנפשי - לא אשלים לך את הבניין, אלא תישאר עם העצים החתוכים והאבנים השבורים שאינם שווים מאומה.

על פי משל זה ביאר המגיד את הכתוב (תהלים כח ה) 'כי לא יבינו אל פעולות ה' ומעשה ידיו, יהרסם ולא יבנם', כי בני האדם אשר לא יבינו שכל הנעשה בעולם הינם פעולות ה' ומעשה ידיו וגם הנעשה בעולם שלא כרצונם (דוגמת הפועל ששיבר עצי בעה"ב) באמת הכל לטובתם - לבנות להם בית חמודות בזה ובבא, וכל מה דעביד רחמנא לטב עביד, ולחוסר הבנתם הינם מלאים טענות כרימון על הנהגת ה', אזי - יהרסם ולא יבנם, הקב"ה אומר להם, אכן אפסיק מלבנות לכם בית פארות, והריני מהרס כל מה שבניתי לכם עד עתה, כי לא אעלה אותך גם עלה.

מסופר על יהודי אחד שהיה גר בקרית צאנז (בעיר נתניה שבארץ הקודש) ושמו הרה"ח ר' בערל כהן ז"ל, פעם קנה ר' בערל כרטיס לוטו (לאטערי) ולאחר כמה ימים הודיעוהו שזכה בסכום אדיר בעושר רב, ואף שלחו לו מיד את כל מעות זכייתו, אך כל זה טעות היה בידי עורכי ההגרלה, כי באמת הזוכה אחר היה ולא הוא, ואכן, אחר כמה ימים שבו והודיעוהו כי 'מקח טעות' היה כאן, ועליו להחזיר את כל המעות, ר' בערל החזיר את כל המעות בשלוות הנפש עצומה כאילו לא אירע דבר, בני ביתו שהתפעלו משלוותו שאלוהו מנין לך 'קור רוח' כזה, מדוע אינך מתאבל על חסרון העושר שבין רגע אבד ממך ונשארת עם ה'לחץ זה הדחק' שהיו מנת חלקך עד עתה, ענה ר' בערל, הנה ידוע מפי ספרים ומפי סופרים שאם נגזר מיתה על אדם, אזי אם עשיר הוא פעמים שיפדוהו מן השמים מ'גזר דינו' על ידי שיטלו ממנו את ממונו, ויהפוך ל'עני' החשוב כמת, ונחשב כאילו נתקיימה בו הגזירה, ובזה יימלט לחיים טובים וארוכים. אך אם נגזרה גזירה על גברא כמוני שאין לו לא רכוש ולא ממון, הרי ח'ו מחויב הגזר דין להתקיים בפועל, מה עשה הקב"ה - גמל עמדי חסד של אמת, הפך אותי ל'עשיר בן יומו' ושב ליטול ממני את כל העשירות לאחר כמה ימים, וממילא 'אני את נפשי הצלתי', לפי זה לא די שאין לי להתעצב אל לבי, אלא עלי לערוך עתה 'סעודת הודאה' כהנה וכהנה...

ה. איתא בגמ' (כתובות קד.) 'בשעת פטירתו של רבי זקף עשר אצבעותיו כלפי מעלה, אמר, רבש"ע גלוי וידוע לפניך שיגעתי בעשר אצבעותי בתורה ולא נהניתי (מהעולם הזה) אפילו באצבע קטנה'. וכבר הקשו שהרי מצינו שרבי היה עשיר גדול עד מאוד, וכמו דאיתא (סנהדרין לו.) 'מימות משה ועד רבי לא מצינו תורה וגדולה במקום אחד', וכיצד העיד על עצמו שלא נהנה אפילו באצבע קטנה. ופירשו בזה, שרבי אמר על עצמו שכל 'הנאות' שהיו לו וכל רוב עשרו לא הגיעו אליו מיגיעתו ואפילו באצבע קטנה, אלא הכל היה מאשר נפסק עליו בשמים, ואין שום שייכות בין ה'השתדלות' להשגת הממון.

ו. ודע כי לעולם לא תוכל למהר להשיג את הנקצב לך אפילו ברגע אחד לפני זמנך, הנה כתיב בפר' ויגש (בראשית מה כד) 'אל תרגזו בדרך', וברש"י אל תפסיעו פסיעה גסה. היה אומר הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע בשם אביו הרה"ק ה'אמרי אמת' זי"ע (ליקוטי יהודה החדש), שכל דבר נמדד לאדם מן השמים עד להפליא, על כן אף שמצד 'כיבוד אב' יש להם להזדרז כל עוד נשמתם באפם, להסיר דאגה מלבו שידע כי יוסף חי וכי הוא מושל בכל ארץ מצרים, וכמו שאמר יוסף מהרו וביאר ב'ספורנו' 'כדי שלא יצטער יותר', מ"מ אין להם למהר מהירות יתירה, כי היא לא תועיל להם מאומה, ולא יוכלו להודיע זאת אפילו רגע אחד לפני הזמן המיועד מן השמים, כי כל עגמת נפש מגיע

והנה, רבים מהפכים הדברים - להשגת פרנסתם יכתו עצמם וישברו גופם ונפשם להביא טרף לביתם (מלשון כתיבה וכתישה). וגם יכתו רגליהם מעיר לעיר וממקום למקום ביגיעה יתירה (יתר על גרי ה'השתדלות'...) ואילו בנוגע להשגת תורה ויראת שמים יסמכו על ה' העושה לי כל צרכי...! ולזה כיוונו חז"ל בדרשתם, כתיב -

היגיעה שהאדם מייגע ומכתת עצמו תהא רק למאור, כלומר לדברי תורה ויראת ה' (שהרי המנורה רומזת לתורה), ולא כתיב למנחות - בענייני פרנסה (הנשפעים מכת השולחן והמנחות) לא יתייגע ולא יכתת עצמו כ"כ, שהרי לא תועיל לו יגיעתו ולא כלום להוסיף לעצמו מאומה יותר ממה שנקצב לו¹, ומה בצע שיטרח לחינם וללא תועלת².

בזמן המדויק שנקבע ממעל, וגם הולך בזמן המדויק, ולא ירוויחו מאומה מהמהירות, שיפסעו פסיעה גסה למהר להגיד לאביהם.

וזהו אומרם (תענית י'): 'פסיעה גסה נוטלת אחד מחמש מאות ממאור עיניו של אדם', כלומר, כי הפוסע 'פסיעה גסה' ואינו מבין שהנקצב לו יגיענו גם מבלי מהירות וזריזות יתירה הרי זה מורה שמאור עיניו אינו כשורה, 'השקפתו' והבטתו על כל ענייני עולם סוטה מדרך הישר והבטה ישרה, 'ומהדר לה' - כיצד יחזיר לעצמו את מאור העיניים, ההשקפה הנכונה, בעת 'קידוש' של שבת, אז פותח פיו ב'ויכולו השמים' 'ויכל אלוקים ביום השביעי', ומשריש במוחו וליבו עיקרי אמונה ובטחון, בזה ישוב למקומו הנכון, והכל בא על מקומו בשלום.

ז. בהקדמת הספר 'ויגד יעקב' מביא הרה"ק המחבר זי"ע מעשה שהיה עם אביו הרה"ק ה'ויחי יוסף' זי"ע, וז"ל, פעם אחת בהיותו במרחץ טאצמאסדארף והלך בליל שב"ק אחר הסעודה לחוץ לשאוב אויר צח עם סיעת מרחמוהי, ובאו להמעייין של מי הרפואה, ותחת אחד השיחים ענה א' (או הוא ז"ל) כי טוב היה כעת לשתות ממי המעייין, אבל שבת הוא ואי אפשר להביא כוס, ולא יכלו לשתות, וע"ז סיפר כ"ק אאמו"ר העובדא הידועה מהבעש"ט הק זי"ע שהובא בספה"ק נתיב מצותיך (נתיב היחוד שביל ג אות א), שפעם אחת נסע מרן הקדוש אור ישראל הבעש"ט עם תלמיד אחד במקום שמם שאין שם מים, ובכמה פרסאות לא נמצא שם מים, והתלמיד צמא למים, ואמר לרבינו, רבינו הקדוש נצמאתי מאד, ולא השיבו, ואח"כ כשראה התלמיד צרתו שבא לסכנת מות חזר ואמר - רבינו צמא אני מאד והנני בסכנה, והשיבו, מאמין אתה שברגע שברא הקב"ה העולם ראה כל זה הצרה שיש לך והכין לך מים לשתות, ולא השיבו תיכף, עד שנתיישרה דעתו ואמר, רבינו הקדוש אני מאמין באמת, והשיבו, המתן מעט, ונסעו משם דרך מועט וראו שגוי אחד נושא שני כלים מים על כתיפו, וכשבא אצלם נתנו לו איזה פרוטה ונתן לו לשתות, ושאל מרן לגוי, מה זה שאתה נושא כאן מים במדבר שמם, ואמר, השר שלי נשתגע, ושלחני אחר מים אל מעייין אחד, ואני נושא את המים ג' פרסאות ואיני יודע למה, ואמר מרן להתלמיד, ראה השגחתו יתברך, ברא בשבילך שר להשתגע, והמציא לך מים, וכל זה צפה השגחתו יתברך ברגע של בריאת העולם... ככלותו לספר זה המעשה בא פתאום גוי וכוסו בידו לשתות ממי המעייין, וע"י זה שתו גם הם. ושאלו אותו מה לו כי בא עכשיו בחצות הלילה להמעייין לשתות מים, והשיב כי כבר שכב לישון, ופתאום נצמא מאד למים עד שהוכרח לקום ולבוא לשתות, ויהי לפלא. כי גדול כח הבטחון שהשי"ת מזמין למלא משאלות האדם קודם שיהיה לו הבטחון כדי שמיד בבטחו בו תבוא הישועה לידו.

ח. ואם תאמר 'הורני את הדרך לעשירות', תשובתך ע"י התפילה, וה'חכם' המשכיל להבין כי כל השפע בידי ה' והוא טמון בתפילה יגיע לידי כך. הנה איתא בגמרא (סנהדרין צב.) 'כל מי שיש בו דעה לסוף מתעשר', ומקשה המהרש"א דבפסוק מצינו להיפך - 'לא לחכמים לחם' (קהלת ט יא), ומבאר המהרש"א בהקדם דברי הגמרא במסכת נדה (ע): 'מה יעשה אדם ויתעשר אמר להן ירבה בסחורה, וישא ויתן באמונה. אמרו לו, הרבה עשו כן ולא הועילו, אלא, יבקש רחמים ממי שהעושר שלו', ובזה תבין את כל דברי הגמרא ב'כפתור ופרח', מי שיש בו דעה הכוונה שאחרי שהוא מתעסק במשא ומתן הוא בא לידי הכרה כי לא בחיל ולא בכח יגבר - לא המשא והמתן יביא לידו את שפע פרנסתו, ופותח פיו בתפילה אל ה' - דעה כזו תעשירנו... ומה שאמרו לא לחכמים לחם - היינו לחכמים הסומכים על חכמתם (ע"ש בדבריו).

חזיתי לאימרה יאה משמיה דר' גד'ל איזנר זצ"ל שאמר מהו החילוק בין העובד כשכיר אצל בעה"ב לבין העצמאי (מי שאינו עובד תחת הבוס אלא הוא בעליו של הביזנעס) כי השכיר מצפה ל'ראשון' והעצמאי מצפה ל'אחד'... (דער ווארט אויס אופן 'ערשטען' אינ'ם חודש, און דער קוקט אויס צו דעם 'איינציגען' גאט). שהשכיר מקבל את משכורתו הקבועה ביום הראשון בחודש - למניינם או בר"ח, ואילו העצמאי מרגיש את האמת כי אין לו אלא לבטוח בכל כוחו באחד יחיד ומיוחד.

באר הפרשה - תצוה

תבוא פרנסתו (בספר אור המאיר (בהעלותך ד"ה ע"ד ששמעתי) הביא זאת בשם הבעש"ט).

וזכר כתב ה'מלבי"ם' על הפסוק (תהילים קנב א) 'אליך נשאתי את עיני היושבי בשמים', כי שני מיני אנשים הם, יש מי שנושא עיניו אל האמצעים שדרכם תבוא ישועתו ועזרתו, ולהם הוא 'מצרף' את תפילתו, זה האיש אינו נושא השמימה אלא את לבו, אבל דוד המלך אמר, 'אליך נשאתי את עיני', לא רק את ליבי הרימותי אליך, כי גם עיני נשאתי אליך, לא שמתני מבטחי בשום 'חשבון' כי ממקום פלוני ופלוני יבוא עזרי, רק גם עיני נשואות אליך... (וכדמרגלא בפומיה דאנשי - הקב"ה א"צ עצות מאיתנו היאך להביא הישועה)'.¹

ולא רק בפרנסה הדברים אמורים, אלא אף לגבי כוחו ונבורתו של אדם, ידוע שהרה"ק רבי מנחם מנדל ה'שרף' מקאצק זי"ע היה חוזר בכל עת שני דיבורים

הנה כתיב (ירמיהו יז ו) 'ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו', ולכאורה צ"ב, שנראה ככפל לשון - שהרי הבוטח בה' מבטחו בה', וביאר הרה"ק מקאריץ זי"ע בשם הרה"ק רבי מענדיל המניד מבאר זי"ע (אמרי פינחס שער אמת ואמונה אות נא) כי כל איש מישראל אכן בוטח בהש"ת שיזמין לו פרנסתו, אלא שבמחשבתו סומך שפרנסתו זו תבוא על ידי סיבה. כגון, החייט יחשוב שיזמין לו הש"ת להרוויח ע"י שארון גדול יזמן אצלו תפירת בגדים נאים, החנווני יסמוך שהקב"ה יזמין לידו קונים טובים שירוויח הרבה בסחורתו וכן כיו"ב. נמצא שיהודי זה בטחוננו על הש"ת אבל המובטח שלו הוא על דבר אחר (כלומר שסמיכתו ומשענתו על הסיבה דלעיל). לפיכך אמר הכתוב 'ברוך הגבר אשר יבטח בה', אך לא די בזה, אלא אף 'והיה ה' מבטחו' - שמבטחו על ה' ולא בסיבה פלונית... ואף אם הוא אכן 'משתדל' לפרנסתו, אך אין מחשבתו נסובה שמשם

ט. הרה"ק 'קדושת לוי' זי"ע עיכב פעם יהודי אחד בלכתו ברחובה של עיר, והחל לעוררו בענייני מוסר ויראת שמים, הלה שמיהר לעסקיו אמר לרבי אבקשכם רבי קדוש, עזבוני כעת לנפשי כי ממחר אנכי לעסקי הרבים, אמר לו הרבי לא מחכמה שאלת על זאת, כי כל העסקים ורווחיהם הלא כתובים הם בספר מראש השנה, ולא תפסיד מאומה מהנקצב לך אף אם תתמהמה עמי, ואילו מה שמדבר אנכי עמך בענייני 'יראת שמים' הרי השגתם תלויה בידך, כי 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים' (ברכות לג), ואם לא תעבוד להשיגם לא יהיה לך 'יראת שמים'. כדברים האלה אמר הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע (שש"ק ח"א אות תפ"א, הובא בליקוטי הרי"ם ערך פרנסה) כי יש שני דברים שהעולם טועה בהם ומהפך אותם, הא'. הוא עניין הפרנסה ש'מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה עד ראש השנה', והב'. הוא ענין היראה שהרי 'מה ה' אלוקיך שואל מעמך כי אם ליראה' (י יב) וכן אמרו 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים'. והנה בענייני הפרנסה - אשר בידי שמים הוא, כל אחד רודף אחר פרנסתו, ומחשב עצות יומם ולילה - לעשות כך או כך וכו'. ואינו משליך על ה' יהבו. וטעות גמור הוא, כי הכל כבר מוכן ומזומן מראש מקדם, ואילו בענייני יראת שמים משליך הכל על ה', וסומך שה' יהא בעזרו, להטות לבבינו ליראה אותנו, ואינם אלא טועים - יהפכו נא הדברים ויטיבו לעצמם.

על 'היפוך יוצרות' זה כבר רמז הרה"ק רבי העניך מאלכסנדר זי"ע (חשבה לטובה ליקוטים אבות) בדברי המשנה (אבות ה י) 'שלי שלך שלי עם הארץ', פירוש שהעם הארץ אומר על 'שלי' דהיינו יראת שמים שהיא שלו - שהרי עליו מוטל להשיגה (ש'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים) יבוא ויאמר לבורא עולם - 'שליך' היא, הנני סומך עליך אבי שבשמים שבוודאי תעזרני ותסייעני להיות בכלל ה'יראים', ואילו ב'שליך' היינו בענייני גשמיות שהכל תלוי בידי שמים וכבר מזונותיו קצובין לו, אומר 'שלי' הוא, בידי הדבר, ולכן יעבוד מבוקר ועד ערב, יהפוך עולם ומלואו להשיג פרנסתו, ומדוע ייגע לריק ואינו סומך על ה' שהוא הממציא לו הפרנסה.

י. כתב הגה"ק ה'חזון איש' זי"ע (ארחות איש פ"א כ') מכתב בקשה מאחד שיפעל בעבורו איזה טובה, וכתב בסופו 'ולא מצאתי להרבות עליו בבקשות, כי סמכתי על מה שהיה מרגלא בפומיה ד'החפץ חיים' זלה"ה דמבן אדם אין מרבין לבקש - רק מה'. כי מה כח יש באדם, הלא 'לך ה' הגדולה והגבורה... ובידך לגדל ולחזק לכל' ורק בידו להיות לנו לעזר ואחיסמך.

בלשון חסידים מסופר על מי שהיה עני ונצרף ועמד לפני נישואי בנו ולא היה בידו אפילו פרוטה לפורטה, דברה לו האשה, שהיות ואחיו הגביר הגר במרחקים נתן לו לפני כמה שנים נדבה הגונה על כן מן הראוי שיצא לדרך ויבקש מאחיו שיעניק לו בשנית לצורך הכנסת כלה, קיבל האיש את עצתה והכין עצמו לנסיעה הארוכה. כאשר

חנוך לנער - השתדלות וחובת חינוך הבנים

אמרו חז"ל (תענית כט.) 'משנכנס אדר מרבין בשמחה'. והנה אמרה תורה (שמות יג יג) 'וכל פטר חמור תפדה בשה', ואפשר לרמוז, דכאשר נולד לאדם חמור והוא מתחיל לראות ברכה בעמלו - וולדות לחמוריו, הרי אפשר שיחשוב כי מעתה מובטח הוא שפרנסתו תבוא לו ברווח ובשופי, וח"ו ישכח שבכל עת הינו נצרך לחסד ה' ורחמי שמים, לאידך גיסא, בענין חינוך הבנים, שהקב"ה ציוונו לחנכם לתורה וירא"ש, כדכתיב (דברים ו ז) 'ושננתם לבניך' ונאמר (משלי כב ו) חנוך לנער עפ"י דרכו. בזה ימצאו רבים האומרים - מה לנו להשקיע כל כך הרבה בחינוכם, סמוכים ובטוחים אנו על השי"ת שידריכם בדרך הישרה.

לכן אמרה תורה בענין פרנסתו וקניני עולם שלו 'וכל פטר חמור תפדה בשה', תיבת בשה היא 'ראשי תיבות' ה'כל ב'ידי שמים, ויזכור שכל פרנסתו היא אך ורק מאת ה'. ובמצות פדיון הבן אמרו (במדבר יח טז) 'פדויו מבן חודש תפדה בערך כסף חמשת שקלים', חמש ר"ת ח'יזן מ'יראת ש'מים, לרמוז שעל האדם

מדברי ה'מצודות' על נ"ך (והיה אומר שב' דבריו אלו בוודאי ברוח הקודש נאמרו). הראשון, בפסוק (תהלים עא ט) 'אל תשליכני לעת זקנה ככלות כוחי אל תעזבני, ופי' המצודות, כי אם תעזבני בימי הזקנה - יאמרו הכל שכל החווק שהיה לי בימי חורפי היה בכוחי ובעוצם ידי, ולא ה' פעל כל זאת, ולכן משבאתי לכלל זקנה וכלו כוחותי הטבעיים פסקה גם כן גבורתי, לכן אבקשך ה' אלוקי - אל תשליכני לעת זקנה, ובוה יתברר שגם בימי עלומי אתה היית כל כוחי ומבטחי, ומשום כך אין הברל וחילוק בין ימי הנעורים לשנות הזקנה.

וה'מצודות' הב', בפסוק (משלי יב כה) 'דאגה בלב איש ישחנה, ודבר טוב ישמחנה'. והנה, 'ישחנה' מלשון השפלה והמעטה, ור"ל, דאגה בלב איש - באה דאגה לאדם, ישחנה וימעט אותה ככל האפשר - להפחית הדאגה בלב, ודבר טוב הדבר הטוב ביותר הוא שישמחנה, שישמח באותה דאגה, על ידי שיביט ויתבונן מתוך אמונה, ש'דאגה' זה אינה אלא לטובתו, כי מפי עליון לא תצא הרעות, והכל הוא טובה גמורה.

עמד לצאת הניח ידו על המזוזה לנשקה ונעמד שם כשהוא מכונס בהרהוריו ובמחשבותיו [וכלשונו של הרמב"ם בהלכות מזוזה (פ"ו ה"ג)], וכל זמן שיכנס ויצא יפגע ביחוד השם שמו של הקב"ה ויזכור אהבתו ויעור משנתו ושגיותו בהבלי הזמן, וידע שאין דבר העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור העולם, ומיד הוא חוזר לדעתו והולך בדרכי מישרים], והודיע לב"ב 'חוזרני בי', הנני נשאר בבית וישועתי תבוא הביתה, והסביר את דבריו, עמדתי לצאת לדרך רחוקה ולסבול טלטולי הדרך וכל הקשיים וכל זה במטרה אחת - להגיע למקום מגורי אחי ולחלות פניו לעזר וסיוע, והרי 'מי ערב' בעדי שהוא עדיין בין החיים, וגם אם תמצוי לומר שהוא חי שמא ירד מנכסיו, ולא אקבל ממנו מאומה, ואף את"ל שעשיר הוא, מאן יימר שליבו פתוח כבראשונה, אולי נאטם ליבו ולא יתן לי כלום, ונמצא שיש כאן ספק ספק ספיקא, גמרותי בלבי, להניח כל הספיקות ולתפוס את הוודאי, שהקב"ה הוא חי וקיים, ולו הכסף והזהב, והוא טוב ומיטיב לרעים ולטובים, מוטב לי להעתיר בתפילה בצפייה לישועת ה' מאשר לנדוד בדרכים ולסמוך על אחי שאין כאן אלא צד רחוק שיתן לי. לא עברו ימים רבים, והנה נכנס אל ביתו שר הצבא ואמר לו כי מתעתד הוא לצאת למלחמה על שונאי המלך, ואינו רוצה לטלטל עמו את צרור כספו הרב, איש נאמן אתה וברצוני להפקידנו אצלך, אם אשוב בשלום תחזירנו לי, ואם אמות במלחמה הרי הפקדון שלך. ואכן הקול נשמע שנהרג אותו מפקד והתעשר החסיד מאוד. נסע לרבו לספר לו כל המאורע, ומיד כשנכנס אמר לו הרבי, אכן הקב"ה הוא חי וקיים, ולו הכסף והזהב, והוא טוב ומיטיב לרעים ולטובים...

ובוודאי לא באנו לומר, שמי שזימנה לו ההשגחה להשיא צאצאיו ע"י הרחקתו נדוד מעתה ימנע מכך ויפסיק ממנהגו, כי אם כך גלגלו מן השמים הרי עליו לקבל הנהגת ה' באהבה, באמונה ולקיימה בשמחה ככל מצוות ה' אשר הוא מקיים בשמחה וגילה, אבל יש לך לדעת כי גם מדריגה כזאת מצינו לפעול הישועה בריבוי האמונה - ממקומו...

בספר דבר אברהם (לר' אברהם הורביץ תלמיד החזו"א בהקדמה) כתב 'מרגלא בפומיה (דהחזון איש) תשועת השי"ת באה ברגע שהאדם כבר לא רואה בדרך הטבע מקום להוושע.

באר הפרשה - תצוה

מכולן, כלומר, אף לגודל מדרגתו של משה הרגיש עצמו נמוך מכל אלו מוכי השחין, כי 'האיש משה עניו מאד מכל אדם אשר על פני האדמה'. מכל מקום, לא נמנע משה רבינו מלהתפלל אל ה' מחמת הרגשת שפלותו. אלא כל אימת שהוצרכו לתפילתו היה מתחזק לעמוד בתפילה אל בוראו, עד שביקש אחר חטא העגל 'ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת' (לב לב). ולא רק בתפילה שהיא לצרכי רבים, אלא אף לצורך היחיד, אצל מרים אחותו, נעמד משה רבינו והתפלל 'קל נא רפא נא לה'.

וזהו אומרו, ואתה תצוה את בני ישראל, כל איש מבני ישראל, ידע שאף מתוך שפלות מצבו, אביו שבשמים חפץ לשמוע בקול תפילתו, ולא יאמר, דל אנכי מן המצוות, כי ואתה תצוה - צעקת הדל תקשיב ותושיע².

להשקיע הרבה בחינוך צאצאיו, לחנכם ולהדריכם ללכת בדרך האמת, ולא לסמוך על ה' בלא שהוא עצמו יעשה חלקו.

בנגד שני דברים אלו אמרו (ביצה טו): הרוצה שיתקיימו נבסיו (ל' רבים - הרוחניים והגשמיים) ימַע בהן אדר', שבו אמרו (תענית כט.) 'משנכנס אדר מרבים בשמחה', 'בשמחה' ר"ת ה'כל ב'ידי ש'מים ח'וץ מ'ראת שמים, וממילא יתקיימו שניהם³.

צעקת הדל תקשיב ותושיע - הקב"ה שומע לתפילת הנכנעים לפניו

בפרשתן (כו כ), ואתה תצוה את בני ישראל, פירש הרה"ק ה'דברי שמואל' זי"ע בדרך רמז, כי הנה תיבת תצוה נוטריקון צעקת הדל תקשיב ותושיע. ומרמז על מה שאמרו חז"ל (כתובות עז: אבות דר"נ פ"ט מ"ב) 'כ"ד מיני מוכי שחין הן, ונפשו של משה נמוכה

יא. הנה כתב רש"י (בפרשת תרומה, כה ה) על 'עצי שיטים - ומאין היו להם במדבר, פירש רבי תנחומא (תרומה ט), יעקב אבינו צפה ברוח הקדש שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר והביא ארזים למצרים ונטעם, וציוה לבניו ליטלם עמהם כשיצאו ממצרים'. ולכאורה יש להקשות, מדוע הוצרך יעקב לכל זה, והרי כשם שהוריד להם הקב"ה מן מהשמים, ושמלתך לא בלתה, כך היה יכול להביא להם עצי שיטים בדרך נס, אלא ללמדנו כי רק בענייני גשמיות יש לסמוך על הקב"ה שיספק כל צרכינו, אבל בענייני רוחניות עלינו להשתדל בעצמנו, להתייגע ולהמציאם. הדברים אמורים ביותר לגבי חינוך הבנים, שהנה מצינו שנתקשה משה בעשיית המנורה ואמר לו הקב"ה השלך את הככר לאור והיא נעשית מאיליה, אמנם לא מצינו כן בכרובים, אלא כי כרובים צורת תינוק להם (רש"י לעיל כה יח), ובא ללמדנו עד כמה צריך לעמול על חינוך הבנים, שבזה אין לומר 'השלך את הכיכר לאור' והקב"ה 'יחנק' את ילדיו, אלא יתייגע עם כל הקושי שבדבר וסוף דבר יראה ברכה בעמלו, נחת ותענוג דקדושה לאורך יו"ש.

יב. בימים עברו כשהמציאו את הרכבת הנוסעת על מסילות הברזל מבלי סוסים המובילים אותה, אמרו גדולי ישראל שמן השמים שלחו ללמדנו לימוד בעבודת השם, שנדע להחשיב כל רגע ורגע, כי המאחר לשעה היעודה ברכבת, אף ב'רגע אחד' איחר את הכל, וממנה נלמד חשיבות של כל רגע ורגע.

משהמציאו את כלי הטעלעגראם (שליחת מברקים), והחלו לשלוח הודעות חשובות ממקום למקום במחיר רב, ועל כל אות ואות שנכתב בו היו משלמים סכום הגון - אמרו, שנמצינו למדים בחשיבות כל אות ואות בדיבור פיו. לאחמ"כ המציאו את כלי הטלפון שעמו החלו לדבר למרחק מרחקים, אף מעבר לים, אמר הגה"ק ה'חפץ חיים' זי"ע, שבזה למדנו, שאפשר לאדם לדבר כאן וישמעוהו למרחוק, אף אתה אל תתמה על כוחה של תפילה שמדבר בעולם הזה ודבריו נשמעים בכל העולמות..

והנה בדורנו אנו הגדילו עשות והמציאו את הפלאפון (סעל'), ומעתה כבר אין כל צורך ב'חוט המקשר', ללמדנו שאף מי שמרגיש עצמו כ'מנותק' ו'קרוע' ח"ו מה' ומתורתו - עדיין כוח התפילה בידו, שהרי הכל מדברים איש עם רעהו בלא כל חוט המחרם... ואף חיזוק יש בזה לאדם העומד בבית הכנסת ובית המדרש, והוא מרגיש שאיננו 'מחובר' כלל למקום זה, כי מוחו וליבו משוטטים בכל רחבי תבל בפעם אחת. מכל מקום ירים כשופר קולו, יבקש רחמים, וה' יהא בעזרו.

ואדרבה, אם רואה אדם שיש מסביבו מניעות ומפריעים לעבודתו יתב"ש ידע שאין זה מראה על 'ריחוק' מהשי"ת, אלא דייקא על קירבה עצומה לבורא עולם. כמשלו הידוע שהמשיל מרן הבעש"ט הק' זי"ע לאב ששלח את בנו לדרך רחוקה לארמון המלך לחזות בנועם זיו פניו. יצא הבן לדרכו והלך ימים ארוכים ועדיין לא ראה כל פתחון

ותמיד יש לאל ידו לשוב בתשובה מעליא. ואף אם הוא בתית שהוא מוכה ומדוכה בעוונות ובנפילות, מכל מקום יתחזק שברגע אחד קט בידו לשוב ויחזור להיות למאור להאיר לארץ ולדרים עליה".

הנה עומדים אנו בסיומם של ימי השובבי"ם ת"ת, ימים בהם השערים פתוחים לכל הבא לשוב אל בוראו, ואז שואג אבינו מלכנו לבניו - 'שובו בנים שובבים, ארפה משובותיכם'. על כן יש לנו להוסיף ולהתחזק

שובו בנים שובבי"ם - דרכי התשובה פתוחים אף לרחוקים בפרשתן (כו ב), ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור, להעלות נר תמיד, איתא במדרש (רבה לו סא) כי טבע השמן שלעולם אינו מתערב במשקה אלא הוא צף למעלה, כך בני ישראל אינם מתערבים באומות העולם. יש שרמזו בזה דרך לתשובה - לכל בר ישראל באשר הוא, אף אם נתרחק עד מאד ומרגיש שירד מטה מטה, הרי מיד בששם על לב אפשר לו לצוף למעלה, כי נשמת ישראל אינה מתערבת בטומאה,

של אור, כי לא מצא שום סימנים מארמון המלוכה, והתחיל לחשוב לתת ראש ולשוב לביתו, אך אז התחזק שאם כבר הלך כל כך הרבה, וודאי שהוא כבר קרוב מאד אל מחוז חפצו, והמשיך ללכת עוד ועוד, לפתע ראה המולה גדולה ואלפי חיילים עומדים שם וחרכותיהם שלופים בידם, מיד נפל עליו אימתה ופחד, ובבהלה גדולה חזר במרוצה אל בית אביו כשכולו רועד, ובקול בוכים סיפר לפניו על כל התלאות שעברו עליו, וכל יגיעותיו היו לריק כי לא היה שם שום אות מן המלך, נענה האב ואמר לו בצער 'אם כבר עברת את כל הקשיים, הרי כבר הגעת למקום אשר שם יושב המלך ממש, מדוע חזרת', ומה שראית שומרים רבים, אין זה אלא סימן ששם נמצא המלך... כי הם שומרים עליו. והנמשל מובן, דדייקא כשהוא נתקל בנסיונות, והוא מתקשה להמשיך בעבודתו, יתחזק ויתגבר על עצמו כי שם נמצא המלך.

אחרים המשילו ענין זה, לגוי ערל שהשתוקק להשתתף בליל הסדר בבתי בני ישראל, בשמעו שהם יושבים מסובים כבני מלכים ואוכלים ברבורים ושליו ודגים ושותים יין אשר נשפך כמים, מה עשה, התחפש ולבש בגדי יהודים ובליל פסח נכנס לבית המדרש וקיווה שבסיום התפילה יזמין אותו אחד הבעה"ב לביתו, וכך הוה, אחד המתפללים הזמינו לביתו, בהתרגשות גדולה הלך אחרי מיטיבו ונכנס עמו לביתו, ויהי בכניסתו אורו עיניו מאור הנרות שהאירו בכל הבית, והתענג מריח המאכלים הערבים שעלו בנחיריו, כשהוא בטוח שבעוד זמן קצר יגישו לפניו סעודת שלמה בשעתו, אך הבעה"ב לא התחיל כלל את הסעודה רק ניגש ברחימו ודחילו לעשות קידוש על הכוס, ושתה את הכוס הראשון של הארבע כוסות, באותה שעה היה האורח בטוח שבודאי זה היין שלפני המזון ותיכף יתחילו את הסעודה, אך מה רבה היתה אכזבתו כאשר נטלו ידים ונתנו לכל אחד כרפס פחות מכזית טבול במים מלוחים, ואז במשך שעה האריכו באמירת הגדה מהא לחמא עניא עד גאל ישראל, כאשר בכל אותו זמן חשב הגוי שנפשו יצאה בדברם (בפרט שלא הבין מאומה מדבריהם), אך בכל זאת התאפק והמתין עד שיסיימו את אמירת ההגדה, בסוף הכריז בעה"ב שהולכים ליטול ידים לסעודה, אולם במקום לחלק לכל אחד חלה גדולה קיבלו לחם עוני ושברי מצה, בלית ברירה התאזר בגוי בסבלנות והמתין עד שיגישו את הבשר והדגים, אולם במקום כל אותם מטעמים נתנו לו מרור וכורך, ויהי כראותו כי כן קם בחמתו ממקומו וברח מן הבית, כשהוא כועס על היהודים המרמים את העולם ומשקרים שהם אוכלים סעודה דשנה בליל הסדר. והנה דבר פשוט שאם היה הגוי מתחזק לעוד רגע כמימרא היו מגישים לפניו כל המעדנים והמטעמים על שלחן מלכים, כי רק אחרי המרור והזמנים הקשים זוכים לקבל אור עליון.

והנמשל פשוט לכל מבין, עמוד עמוד והתחזק בעת החשיכה, כי אדרבה גודל החשיכה מורה כי עוד מעט קט ותפרוץ לרוב, טובותיך מוכנים לך מבעד למסך, ובקרוב ירווח לך, מדוע תהיה כאותו גוי שמילא כריסו ב'מרור' ודייקא אז ברח כשהמרור בקרבו... אל תהיה שוטה המאבד מה שנותנים לו, המרור הוא ההכנה לשולחן עורך שבקרוב יבוא ויגל לבך.

יג. מפעם לפעם היה יוצא הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע לשהות (בימות החול) בכפר 'שמריהו', באחד הפעמים הבחין שבשכנות נמצא נער בן י"ב שנה ובקדשו הבין ש'מקום הניחו לו' לחזק את הנער ולקרבו ליהדות.. שלח הרה"ק לקרוא לו, ומשבא הנער החל לדבר עמו 'ארום און ארום' - מה מעשיו, היכו מקום לימודיו וכו', תוך כדי השיחה נפתח הילד וגילה את אזני הרבי כי משיכה עצומה מקננת בקרבו לדעת את הנעשה בקרב התועים המשקיעים

מחדש בפירות המבכרים, ולהסיח דעת מכל מה שאירע עמו בעבר¹.

ולא למנחות - משברון לבו ישוב להאיר את עצמו ולא ישקע בייאושו

בפרשתן (כח לה), 'ונשמע קולו בבואו אל הקודש לפני ה' ובצאתו ולא ימות', כתב הרה"ק ה'חתם

סופר² זי"ע (תו"מ נצבים, דרוש לז"ך אלול תקצ"ח) שהרמב"ן מפרש טעמא דקרא שחייב הכהן הגדול להיכנס לביהמ"ק עם פעמונים על המעיל, מאחר שמלאכי השרת מקנאים בבשר ודם הזוכה לשרת בקודש לפני ה', ועל ידי הפעמונים נסתתמים טענותיהם, כי לבישת המעיל היא כאילו הקב"ה מלבישו במלבושי מלכות, שמהם

כנגד היצר המסית אותנו בטענות שווא ומדוחים ששערי תשובה ננעלו, כי אך שווא דיבר פיו, ומעולם לא ננעלו שערי תשובה, וכל הרוצה לבוא וליטול את השם 'בעל תשובה' יבוא ויטול. ולא רק באלו השבועות אלא בכל זמן ועידן, כל מאי דעבד יכול האדם לשוב, ואל יתייאש מן התשובה.

הבי הוה מרגלא בפומיה הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע, שעל כן כתובה פרשת הביכורים בסוף התורה - בפרשת כי תבוא, ללמדנו שאף מי שמרגיש שכבר עומד בסוף התורה, ועוד מעט קט יתנתק לגמרי מן התורה, עדיין דרך התשובה פתוחה בפניו. ויקבל על עצמו להתחדש, וזוהי מצות ביכורים להתחיל

ראשם ורובם במשחקי הכדור (בועטים ברגל ותופסים ביד וכו'), מתחלקים לקבוצות וקהילות ומבלים ימיהם ושותיהם בשטויות הבל וריק ל"ע, והוא בקי במיני הקבוצות ובשמות המשחקים, ותדיר הוא מברר וחוקר אודות הנייע"ס והמתחדש בתחום זה. פתח הרבי לבאר לו בטוב טעם ודעת עד כמה הדבר לרעתו, מה יתן לו ומה יוסיף לו, מה גם שבעוד שנה יגיע זמנו להכנס ל'ישיבה', ובמצב כזה לא יאותו מנהלי הישובות לקבלו כתלמיד... בטרם נפרד הנער ביקשו הרבי שיבטיח לו שמעתה לא ילך לראות את המשחקים הללו, הילד הסכים רק לקבל ע"ע בלא נדר ובלא הבטחה, בטענה כי א"א לו להבטיח דבר שלא יוכל עמוד בו... כי 'נפשו קשורה...' במשחק הלזה, הרבי עמד על כך - לקבל ממנו 'הבטחה', והוא בשלו שהוא מוכן מעתה להשתדל שלא ללכת לראות, וחוזר חלילה, עד שהרבי פעל פעולתו והנער 'נכנע' והבטיח שאכן לא יוסיף לראותם עוד עד העולם.

הנער גדל ונעשה לאיש, נכנס לישיבה קדושה ושם עלה ונתעלה במעלות התורה והיראה כשהוא שומר על מוצא שפתיו ואינו מביט כלל לאותו ענין. בהגיע לפרקו מצא את זיווגו בארה"ב ובנה שם ביתו על אדני התורה והיראה, אבל דא עקא, שעברו השנים והבית ריק מבלי בנים ובנות... וכבר הוברר לו שעפ"י דרך הטבע אבדה תקוותו, אין לו שום סיכוי לזכות בבנים... כעבור זמן עלה לארה"ק לשפוך שיח במקומות הקדושים, אולי יחוס אולי ירחם, ובהגיעו לירושלים שם פעמיו אל הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע, בקודש פנימה הגיש קוויטל (פתקא) בבקשת רחמים ולא הזכיר לפני הרבי כי הוא אותו נער מכפר שמריהו, רק גולל בפני הרבי את כאב לבו שעדיין לא נושע, והרופאים מייאשים אותו, ברחמיו המרובים ברכו הרבי שבקרוב יזכה לחבוק בן, נענה האיש, רבי קדוש, אינני מסתפק בברכה אלא בהבטחה מפורשת יוצאת מפי הרבי שבקרוב אזכה לזש"ק... אמר לו הרבי, וכי יכול אני להבטיח, אין בכוחי אלא לברך, ולהתפלל עליך, אבל הוא בשלו שהרבי יבטיח... אולם הרה"ק סירב להבטיח, נענה האיש ואמר, מדוע לפני עשרים שנה דרש ממני הרבי הבטחה ולא הסתפק בפחות... (אף אני מבקש עתה הבטחה)... מיד הכיר הבית ישראל מי הוא העומד לפניו ושאלו, האם אכן עמדת בהבטחתך, השיב האיש אכן מוצא שפתי קיימתי, אמר לו הרבי אם כן מבטיחך אני שתזכה בקרוב לישועת ה', לא עברה שנה ונולד לו בנו בכורו במזל טוב (אף שלדברי הרופאים לא היה שמץ תקווה שיזכה לבנים בדרך הטבע).

וללמדך, כי המשבר טבעו, אם ב'סור מרע' לעזוב התקשרותו ומשיכתו אל כל מיני שטויות עולם והבליו - בהיתר או באיסור ח"ו, אף מן השמים יענוהו מידה כנגד מידה ויזכה לישועה למעלה מדרך הטבע, באותות ומופתים לטוב לו כל הימים.

יד. עוד היה הרה"ק ה'בית ישראל' זי"ע אומר ברוח דברים אלו, שמלחמת עמלק צריכה להיות בתדירות בלא הפסקה, ואף אם נכשל ונפל במלחמה יתחזק מיד ויחזור לעמוד על משמרתו כבתחילה, וזה מרומז בשם 'עמלק' שהוא נוטריקון 'אמאל לייגט ער מיר אראפ, און אמאל איך עהם אראפ' (לפעמים היצה"ר מנצח ומפיל את האדם, ולפעמים האדם מנצחו), אך העיקר הוא שלא יפול ברוחו מנפילותיו, וימשיך בכח וגבורה למלחמה הבאה.

אמנם פשיטא ואין צריך לומר שאותו שברון לב יביאנו לידי התחזקות בעבודתו ית"ש, ולא שיפול לידי עצבות ויאוש רח"ל. ומצינו לרמוז ענין זה בפרשתו (כו) כתית למאור, וברש"י, ולא כתית למנחות, וביאר הרה"ק רבי העניך מאלכסנדר זי"ע, שתכלית שברון לבו של אדם להביאו להאיר את עצמו ולא למנחות, כלומר, שלא יניח את עצמו מעבודתו, אלא יאיר את נפשו ונשמתו בעבודת ה' יי.

בענין זה ביאר הרה"ק רבי שמחה בונם מפשיסחא זי"ע (קול שמחה וישב, בהערה בנדמ"ח) על דברי המדרש (בר"ר פה א) רב שמואל בר נתן פתח 'כי אנכי ידעתי את המחשבות' (ירמיה כט יא), שבטמים היו עסוקים במכירתו של יוסף, ויוסף היה עסוק בשקו ובתעניתו... ויהודה היה עוסק ליקח לו אשה, והקב"ה היה עוסק ובורא אורו של משיח. ביאר הר"ב בתוספת נופך, כי הנה יהודה היה מהרהר בעצמו ואומר, הנה, השבטים הקדושים מתאוננים מרה על ששלחו את ידיהם במכירתו של יוסף, ובוכים ושבים על כך יומם ולילה, ואף יוסף הצדיק עוסק בשקו ובתעניתו, ואני הנה נשאתי אשה, והיא מתה עלי, אף שני בני ער ואונן מתו טרם עת, וברור הדבר שכעונש בא לי זה הדבר, כי לא די שאין אני משתתף בצער השבטים עוד הלכתי ונשאתי אשה, הרי כל ענין המכירה באשמתי הוא - כי אני הייתי ה'מלך', ובהוראתי עשו כן. לבטח אבדה תקוותי, ויותר אין לי חלק בתורת ה'... אך יהודה לא נתן למחשבות אלו להתגבר עליו, אלא תיכף התנער ואמר, לא אעשה חשבונות של מעלה, אתחיל את התורה מתחילתה - במצווה ראשונה של 'פרו ורבו'. ואכן, משראה הקב"ה כן, אמר, הנה מכוח תשובה ו'התחדשות' זו - שלא להביט כלל על העבר הקב"ה היה עוסק בבריאת אורו של משיח שיצא מזרעו של יהודה...

מתייראים המלאכים. אמנם לפי זה קשה, היאך נכנס הכהן הגדול ביוהכ"פ לפני ולפנים בבגדי לבן בלא המעיל והפעמונים שעליו, הרי מצד הסברא היה נראה שבזמן כזה יש לו לחשוש מפני הקנאה יותר מזמן אחר, ומיישב ה'חתם סופר', כי בשעה שהכהן גדול לובש בגדי הלבן הוא מתבונן ומהרהר מה נשתנה יום זה שהוא לובש בגדי לבן משאר ימות השנה שהוא לובש ומתעמר בבגדי זהב, ומיד נזכר בטעם שאמרו חז"ל (ר"ה נו). 'דאין קטיגור נעשה סניגור', וזכרו מחטא העגל נשבר לבו בקרבנו, ומתעורר לחזור בתשובה שלימה מתוך שברון לבו, שברון לב זה בה גדול וחשוב יותר מן הפעמונים להשתיק את קול המלאכים המתקנאים.

צא ולמד מדברי ה'חתם סופר' במקום אחר (עה"ת, פרשת בהר ד"ה ויש לרמוז וכי תשיג), וז"ל. **כי לפעמים** מועיל לצדיק עבירה אחת שעשה, יותר מכל מצוותיו שעשה כל ימיו, שעל ידי אותו החטא קונה בניעה ושפלות בנפשו, (פשיטא ואין צורך לכאר כי אין לנו ללכת לחטא מעיקרא מתוך מחשבה לבוא לידי שברון לב זה, אבל אחר שחטא יזכור מאמר הלז).

בעין זה מצינו ב'חובות הלבבות' (שער התשובה פ"ח) שיש מעלה ב'בעל תשובה' יותר על מי שמעולם עמד בצדקותו ולא חטא מימיו, 'שעולה בו השב על הצדיק, כגון שחטא חטא קל, מצוות לא תעשה שאין בה כרת, ואח"כ שב בתשובה, ומכשול עונו עומד נוכח פניו תמיד, והוא נכנע ושפל תמיד לפני האלוקים, ונפשו נשברה ולא יתגאה בכל הטוב שהוא עושה, נמצא שחטאו גרם לבניעתו והשתדלותו למילוי חובותיו לפני השם... זהו העולה על הצדיק אשר לא חטא אותו החטא (כי על הצדיק איננו בטוחים שלא יתגאה וירום לבו).

טו. איתא מהרה"ק רבי אהרן הגדול מקארלין זי"ע שההפרש וההבדל בין 'עצבות' האסורה ל'מרירות' המותרת ונצרכת אינו אלא כ'חוט השערה', ומסמיק לכך את דברי הגמ' (חולין כז). נשחט ברובו 'כשירה' מחצה 'טריפה' - וכמה יש בין מחצה לרובו לא יותר מכחוט השערה, והיינו שכל ההפרש שבין כשר לטריפה אינו אלא חוט השערה... וסימן היכר ביניהם, כי אחר העצבות נעשה גופו כבד עליו, והולך לישן מרוב ייאוש, ואינו סובל לא את עצמו ולא אחרים, אבל המרירות אינו מניחתו לישן, כי מכיר שעדיין לא התחיל עשות מאומה - הולך וחוטף תפילה ומצוות, נוטל גמרא לידו ומיישב עצמו ללמוד (המכתב הובא בכנסת ישראל בשם הרה"ק מקארלין, ויש שייחסו אותו להרה"ק רבי העניך מאלכסנדר זי"ע).

בפי העולם שגור לחלק ביניהם, כי העצבות אומרת כבר אין לי כלום ואבד שברי, והמרירות אומרת עדיין אין לי כלום - א"כ מהיום והלאה אשתדל לקנות עוד ועוד.

באר הפרשה - תצוה

וישמחו כי ישתקו - לעולם יעשה עצמו כאילם

בפרשתן (כה לג) 'ועשית על שוליו רימוני... ופעמוני זהב בתוכם', וכן נאמר בפר' פקודי (לט כה) ויתנו את הפעמונים בתוך הרימונים על שולי המעיל סביב'ט, ולכאורה צריך ביאור, הרי היו הרימונים והפעמונים זה לצדו של זה, ומדוע אמר ויתנו את הפעמונים בתוך הרימונים, הלא כמו"כ היו ג"כ הרימונים בתוך הפעמונים.

ומבאר האלשיך הק' (בפרשתן) וז"ל (בשינוי) אך הוא מוסר אבינו שבשמים ללמדנו דעת כי אין טוב משתיקה. כי הפעמון הוא כעין זוג בענבל המקשקש

בתוכו (רש"י כאן) וכצורת הלשון המקשקשת תוך הפה, והזוג שהוא המקשקש משמיע קולו בבואו אל הקודש, ולכן הוא משל ורמז הרומז על דיבור הפה, והרימונים... הם כעין כפיות חלולות סתומות אשר לא ישמע קולם - הם רמז על השתיקות והעדר הדיבור. ובאה התורה לומר לן שעל הפעמון - הדיבור, להיות 'בתוך הרימונים' - בין שני שתיקות, ולא שיהיו הרימונים בתוך הפעמונים כלומר שתיקה אחת בין שני דיבורים, ולכן נברא האדם עם 'פה אחד' ושתי עיניים (ושתי אוזניים) לרמז לו שמחצה ממה שהוא רואה (ושומע) יגיד בפיו".

ביסוד זה ביאר הרה"ק רבי יקותיאל יהודה מצאנו קלויזנבורג זי"ע מדוע מול אדר הגים - מה ענין

טז. הנה נחלקו רש"י ורמב"ן באופן עשיית הפעמונים והרימונים במעיל תכלת של הכהן הגדול, רש"י סבירא ליה, שנתנו פעמון לצד רימון ולצדו שוב פעמון ואח"כ רימון, ואילו לדעת הרמב"ן היו הפעמונים בתוך הרימונים ממש, והדברים עתיקים, ומחדש ה'חתם סופר' (פרשת פקודי) די'ש לומר ששניהם אמת ואלו דברי אלוקים חיים, שחיברו פעמון בשולי המעיל ולצדו עוד רימון שבתוכו פעמון, ודבר זה רומז על האיסור לשבח את עצמו, שהרי המעיל מכפר על עוון לשון הרע, כי הפעמונים המקשקשים היו מכפרים על בעלי הלשון והולכי רכיל המפטטים ומטילים דופי בכשרים, וכמו כן יש עוד חטא הלשון 'שזה כמו לשון הרע ממש', והוא כשאדם משבח את עצמו ומתגאה, ועל עוון זה כיפרו הפעמונים שבתוך הרימונים, כי הפעמון מורה על הדיבור כאמור, והרימונים אלו המצוות, כמאמרם (ברכות טז) 'אפילו ריקנין שבך מלאים מצות כרמון', והפעמונים שבתוך הרימונים כיפרו על המסתובבים ברחובות ובשווקים ומדברים בשבח עצמם ומפרסמים מצוותיהם ומעשיהם הטובים.

ומוסיף דמצות צדקה יצאה מכלל זה, ועל זה אמר הכתוב (תהלים קיב ט) 'פזר נתן לאביונים וצדקתו עומדת לעד', פזר ר"ת פעמון זהב ורימון, שבענין זה אין איסור אם הפעמון בתוך הרימון, כלומר פרסומו, כי מצוה לפרסם עושי צדקה כדי שמהם יראו וכן יעשו.

יז. וכמו שהעמיס הרה"ק מרוז"ן זי"ע בדברי הגמ' (מגילה יח.) 'מילה בסלע משתוקא בתרין', שהמדבר מילה אחת מתוך שתיים שהוא שותק אזי שווה מילה אחת שלו סלע ויש לה ערך רב, שהרי אינו מדבר אלא כפי הנצרך. הוא היה אומר, הנה לחתן נותנים 'דורון דרשה', אבל הרבה יותר מכך ראוי הוא לקבל על השתיקה.

הרה"ק רבי זאב וולף מסטריקוב שלח אגרת לרעהו בפורים, ובתוך הדברים כתב לו שרצה לשלוח לו דבר תורה 'משלוח מנות' (וכידוע שהרמ"א כתב את ספרו מחיר יין כמשלוח מנות לאביו), אבל לא היה מועיל לו כי קיי"ל שצריך לשלוח 'שני מינים', ואם יכתוב דברי תורה אין זה אלא מין אחד.. על כן גמר בדעתו לשתוק, וכבר אמרו 'מילה בסלע משתוקא בתרין', ונמצא ששלח לו שני מינים... (שם ושארית, שער אגרות הרי"מ, יז)

רמז נאה רמז היהודי הקדוש מפרשיסחא זי"ע בדברי המשנה במסכת תמיד (א א) 'מצאו נעול יודע שיש שם אדם פתוח יודע שאין שם אדם', הנועל פתחי פיו, ואינו מדבר כל מה שליבו חפץ, הרי 'בידוע שיש שם אדם', אך אם פיו פתוח - כלומר, שאינו שם על לב מה שמוציא מפיו בידוע שאין שם אדם - אינו נחשב כאדם, אלא כ...

בפולין היו אומרים שכמו שיש 'זולל וסובא' המרבה באכילה גסה ושתייה שלא כדת, כן יש זולל וסובא באדם המדבר ומדבר ומדבר בלא מחשבה יתירה, ומרבה בדברים של לשון הרע, רכילות ושאר דיבורים אסורים שסופם מי ישורם (אמרי נועם, הרה"ק מוואלכבארז).

ידועה מדתו של הרה"ק רבי מנחם מנדל מווארקא זי"ע שהיה ממעט מאד לדבר, מסופר שפעם שאלו הרה"ק מקאצק מנין לקח לעצמו 'חכמה' זו של שתיקה... לאחר זמן אמר ה'ווארקער', היה ברצוני לענות לו, אך תיכף נזכרתי שחז"ל לימדונו 'סייג לחכמה שתיקה' (אבות ג ג), לכן שתקתי.

לאיש במענה פיו, שכאשר האדם מענה ומייסר את פיו על ידי ההתאפקות מלדבר דברים אסורים זוכה לשמחה.

ונשמע קולו - ענייני הדיבור והזהירות מלשון הרע ורכילות בפרשתן (כח לב) 'והיה פי ראשו בתוכו, שפה יהיה לפיו סביב מעשה אורג כפי תהרא - וברש"י,

למדנו שהשריונים שלהם פיהם כפול', וביאר הרה"ק מהר"ש מבעלזא זי"ע כי השריונים כלי מלחמה הוא (ע"י שבת סב.), וללמדנו בא, שבמלחמת היצר יוכל להתגבר רק ע"י שיהיה 'פיהם כפול' - בשמירה כפולה ויתירה שלא לדבר דיבורים שאינם נצרכים^ט (סידור לב שמח).

והנה אמרו חז"ל (ערכין טז.) מעיל מכפר על לשון הרע, אמר הקב"ה יבא דבר שבקול ויכפר על מעשה הקול, ולכאורה צריך ביאור, כי מן הנראה היה שיורו

אדר לדגים, אלא, כי כל שאר בעלי חיים אעפ"י שאינם במדרגת מדבר, מכל מקום יש להם איזה 'קול הברה', כדאשכחן (ברכות ג.) 'חמור נוער' וכן (מגילה יא.) 'אריה נוהם' וכיוצא בזה טובא, זולת הדגים שאינם משמיעים שום קול, ובוה השווה חודש אדר לדגים, לרמוז, ששמחה גדולה לאיש בחסימת פיו שלא לדבר דיבורים אסורים, ולכן 'משנכנס אדר מרבין בשמחה'^{יח}.

זרמזו כן במה שכתוב (תהלים קז ל) 'וישמחו כי ישתוקו', (בפשטות קאי על היושב בספינה, והוא שמח על שתיקת רוח סערה שתקפתם), אך למדרשו קאי על העומד באמצע ויבוח גדול, ויש בידו להשיב כהוגן ולהשתיק את רעהו בחיצי לשונו, והוא מתחזק בכוחות נפש עצומים ומתאפק מלענות לו, בשכר זה יזכה למדת השמחה, כנרמז בספא דההוא קרא 'וישמחו כי ישתוקו'. וכן פירש הרה"ק רבי אלימלך מליזענסק זי"ע ב'ליקוטי שושנה' (ד"ה במשלי שמחה לאיש) את הפסוק (משלי טו כג) 'שמחה

פעם שאלוהו מנין לו כח רב כל כך לשתוק יומם ולילה, ענה להם ה'ווארקער', מתחילה כשעדיין כחי במתני - שותק אני, וכשהנני מרגיש עייפות מלשתוק, הריני נח ושותק מעט, ומזה אאגור כח לשתוק עוד. יח. דורשי רשומות אמרו, שבסוף פרשת שמיני ישנם מ"ז פסוקים שנאמר בהם איסור אכילת שרצים, ואילו בפרשיות תזריע מצורע העוסקות בדיני נגעים וצרעת הבאים על האדם בעוון לשון הרע יש קנ"ז פסוקים, שהוא יותר מפי שלשה ממנין הפסוקים שנאמר בהם איסור וטומאת שרצים, והיינו טעמא, כי יותר חייב האדם להיזהר בדיבורים שהוא מוציא מפיו ממה שנזהר להכניס לתוך פיו.

וכמעשה שהיה באחד מתלמידי מרן הבעש"ט הק' זי"ע, ששלח את תלמידיו לנסוע לאיזה כפר ולא גילה להם סיבת הדבר, כמובן שהחסידיים הלכו בתמימות לקיים דברי חכמים, ויהי כאשר הגיעו לשם נכנסו לאכסניא אחת כדי להחיות את נפשם, ונתקבלו שם בסבר פנים יפות, ואף הובא להם לאכול ולשתות, החסידיים שאלו וביירו אצל בעה"ב על כשרות המאכלים למהדרין מן המהדרין, והוא השיב על הכל בחיוב, אך הם המשיכו לברר על עוד פרטים שונים אם זהירים הם בהם כראוי, כשמוע אחד היהודים שישב שם עוד קודם בואם הוכיחם ושאלם 'וכי על מה שהנכם מוציאים מפיהם הנכם גם כן מדקדקים כל כך שלא יהיה בו שום איסור', אז הבינו התלמידים מה הייתה כוונת רבם הבעש"ט במה ששלחם לשם, כי זה יסוד גדול בעבודת ה', כי ביותר חייבים להיזהר ולדקדק שלא יהיו בדיבוריו שום דופי וחטא ח"ו לא פחות ממהזירות בדבר שמכניס לתוך פיו.

יט. איתא בספה"ק 'עבודת ישראל' (פרשת פרה) על הפסוק (במדבר יט טו) 'וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא', וז"ל. רצה לומר מי שהוא מדבר כל מה שחושק ואין לו מחסום לפיו, ובודאי לא ימלט שאינו מדבר לשון הרע ורכילות וניבול פה. וזהו וכל כלי פתוח - שפיו פתוח לדבר דברים בטלים. אשר אין לו צמיד פתיל עליו - רצה לומר שאין לו מחסום לפיו. טמא הוא - אדם כזה טמא הוא.

הגה"ק החפץ חיים זי"ע אמר שאדם שאין לו שמירה מעליא על מוצאי פיו, הרי הוא כמי שיש לו גנב בן בית, שאי אפשר לו להיזהר ממנו, ורק מגנב שאין לו דריסת רגל ברשותו - אפשר להיזהר, כיו"ב ממש, נחשב אדם זה, שאי אפשר לשלוט על יצר הלשון הרע.

עוד כתב הגה"ק חפץ חיים זי"ע, שממנהגו של עולם כשירצה הרופא לידע מצבו של החולה - יביט על לשונו, כי על הלשון אפשר לראות את כל תחלואי הגוף, כמו כן הוא בחולי הנפשות - על הלשון אפשר לראות אם יש לו חולי הנפש, והיינו אם הלשון עצמה איננה כראוי...

באר הפרשה - תצוה

צריך האדם להיזהר בלשונו, שאף ש'מאן לך רב ממושה' - מי לנו גדול ממושה, ואמר זאת לצורך הצלת ישראל מ"מ לא נמלט מן העונש (כמובן שאין אנו מדברים כלל ממושה רעיא מהימנא, אלא רק ללמדנו בא) ²². על פי זה פירש ה'ש"ך' על התורה שזהו שאמר לו הקב"ה 'ואתה תצוה את בני ישראל' - שהא גופא תצוה אותם עד כמה צריך להיזהר בלשונם, כי מות וחיים ביד הלשון.

עוד נאמר בפרשתן (כה טו-כ) ועשית חושן משפט... וישפה, ובמדרש (תנחומא ויצא ו) הביאו שהוא נוטריקון 'יש לו פה ושוקק' - שהרי ישפה הוא אבנו

להביא בנגד שאינו משמיע קול כלל, להורות ל'בעל הלשון' שיפסיק מלהשמיע קולו בדיבורים האסורים, ובוזה יתכפר לו. מכאן אמרו, שאכן, לא באה התורה לאסור על האדם מלדבר, אדרבה, יפתח פיו²³, וידבר רק דיבורים מותרים נקיים מכל רבב²⁴.

והנה לא נזכר שמו של משה רבינו ע"ה בכל הפרשה, וידוע מה שכתב בבעל הטורים (ע"פ הוה"ק פר' פנחס רמב.) דהטעם הוא משום שאמר משה רבינו ע"ה 'מחני נא מספרך אשר כתבת' וקללת חכם אפילו על ידי תנאי באה ונתקיים בוזה, ומכאן למדנו עד כמה

כ. איתא בגמ' (יומא עו:) אמר רבא חמרא וריחני פקחין - ששתיית יין והרחת מיני בשמים הם החכימו אותו. וביאר הגה"ק רבי חיים פאלג'אי ז"ע, דהנה איתא בגמ' (כריתות ו) שכשהיו שוחקים את סממני הקטורת היו אומרים הדק היטב היטב הדק מפני שהקול יפה לבשמים, לעומת זאת 'הדיבור רע ליינ', שאם מדברים בשעה שמכנינים את היין פוגמים בטעמו ועל כן עדיף לשתוק באותה שעה, נמצינו למדים ש'חמרא' מורה על שתיקה ואילו 'ריחני' מרמז על דיבור, זהו שאמר רבא חמרא וריחני פקחין - כלומר לדעת אימתי לשתוק ואימתי לדבר זהו החכמה הגדולה ביותר. הרה"ק ה'שפע חיים' ז"ע היה אומר בתוכחת מוסר, שעל כן ברא הקב"ה את העולם שהתינוק הנולד אינו יכול לדבר עד אשר יהיה יותר מבן שנה, כי יש המתלוננים ואומרים, שאם ישמרו לקיים כל ההלכות האמורות בספר 'חפץ חיים' לא יוכלו לדבר מאומה, וחייהם אינם חיים, לפיכך ברא הקב"ה את עולמו בדרך זו כדי לגלות שטענה זו אינה טענה, ואף אם נאמר כדכוותיה שאי אפשר לו לדבר כלל עדיין חזינן שהתינוק חי את חיו אף מבלי היכולת לדבר.

ובלאו הכי האמת איפכא היא, וכפי שענה הגה"ק ה'חפץ חיים' ז"ע לאחד שבא אליו בטרוניא, שלאחר שלמד בספרו אינו יכול לדבר כלום, כי הוא אוסר לדבר בכל ענין, והשיב לו דאדרבה, עד השתא לא הורשית לפתוח פיך לדבר, שהרי מסוכן היית שמא תכשל בדיבורים אסורים, אך מעתה, אדרבה, דבר נא כאוות נפשך, היות והינך כבר מורגל בכל הלכות הדיבור.

וכן ידוע ממספרי קורות הימים, כי ה'חפץ חיים' עצמו לא היה איש סגור שאינו מעורב בין הבריות - מחשש דיבורי לשון הרע, אדרבה ואדרבה, הוא היה 'איש בין אנשים', והיה מדבר עם הכל, אלא שזהירות נפלאה נקט בין השיטין - שלא יכנסו בדבריו דיבורי לה"ר.

כא. סיפר הרה"ח ר' משה בנצלוביץ זצ"ל מישישי חסידי גור בדור האחרון, והיה משמש כאיש החברא קדישא בביה"ח בבני ברק עד סוף ימיו. בבחרותו עלו הוריו להשתקע בארץ ישראל (לפני ה'מלחמה'), בימים ההם סבל מכאבים עזים בשיניו, בימים שהרה"ק ה'אמרי אמת' ז"ע ביקר באר"י, רצה ר' משה להזכיר את עצמו אצל הרבי אך משום מה ביקש מבנו של הרבי - הרה"צ רבי מאיר זצ"ל הי"ד, שיזכיר אותו לפני אביו. אמר לו רבי מאיר שיעמוד במקום פלוני שהרבי עתיד לעבור שם, וכאשר יעבור שם הרבי יזכיר לו את כאביו, וכן הוה, ויהי כשמוע הרבי את האזכרה, נענה ואמר 'רעדט מען נישט קיין לשון הרע' (א"כ פוסקים מלדבר לשון הרע), כאומר לו, שאם מתייסר באחד מאברי הפה סימן הוא לו שעליו להתחזק בשמירת הלשון, ואכן קיבל על עצמו מאז שלא לדבר שום דברים אסורים ונעלמו לו יסוריו וכאביו.

פעם נכשל בשמץ לשון הרע באמצע הלילה, ומיד חזר והרגיש בכאבי שיניים, והיו לו יסורים אלו לזכרון שיפסיק לדבר דברים אסורים, כי אחר שקיבל על עצמו לשמור פיו ולשונו הוטב לו ועד שעלה השחר נעלמו הכאבים כלא היו, ועד שנות זקנה ושיבה היו שיניו לבנות כחלב וללא שום פגם.

כב. הרה"ק רבי משה מרדכי מלעלוב ז"ע אמר שצדיק אוהב את הצנעא, וכל 'פרסום' הוא צער ויסורים עבורו, לכן משה רבינו ע"ה שמסר נפשו בשביל כלל ישראל ואמר מחני נא וגו' זכה עי"ז לשכר ושמו אינו מופיע בפרשת תצוה, ונחסך ממנו ענין הפרסום ממנו.

מריבה שלא ידברו את האסור להם, עי"ז זוכה לנשיאת חן בעיני אלקים ואדם, ועל כן ברכך אלקים לעולם כ"י. וביותר גדול שכר השומר פיו ולשונו שזוכה להיות דבוק בשכינה, וכמו שאמר הרה"ק בעל ה'ייטב לב' מסינעט זי"ע, שעל כן זכה משה רבינו ע"ה לדבר עם השכינה פה אל פה, מפני שהיה (שמות ד י) 'כבד פה וכבד לשון', ובתרגום, 'ארי יקר ממלל', כלומר שהיה מייקר ומחשיב כל תיבה ודיבור שהוציא מפיו, וכיון שכלכל דבריו, והחשיבם לשמור על כל מוצא פיו זכה לגילוי שכינה ולמדרגות נשגבות ביותר.

אורה זו תורה - על ידי עסק התורה יינצל מן הייסורי
בפרשתן (כו ט), ויקחו אליך שמן זית זך כתית למאור,
וברש"י, שרק טיפה הראשונה היוצאת מן היות
היתה כשרה למנורה (מנחות פו.), ביארו בה בשם הרה"ק
מהרי"ד מבעלזא זי"ע שהרי המנורה רומזת ל'תורה' (כ"ב
כה:), ולכן היו סוחטים רק 'טיפה אחת' לצורך הדלקת
המנורה (והיא הנסחשת בנקל מאד, בלא דוחק) - כי העוסק
בתורה אינו צריך ל'כתית' שוב ושוב, ולא יסבול יסורים,
כמאמרם (ברכות ה.) 'כל העוסק בתורה יסורין בדילין
הימנו'. ועל ידי לימוד התורה ייפטר מכל מיני דחק וצער.
ובך פירש הרה"ק ה'חידושי הרי"ם' זי"ע דברי חז"ל
(ברכות ו:) 'אגרא דכלה דוחקא', וברש"י, 'שבת

של בנימין שידע ממכירת יוסף ולא הגיד. ולכאורה צריך ביאור דאם מעלתו שהוא שותק הוה ליה לקראו 'אין-פה', ומבאר הרה"ק ה'שפת אמת' זי"ע (ליקוטים ד' פרשיות) דעיקר החשיבות היא שיש לו פה ובידו כוח לדבר ואעפ"כ שולט עליו ופיו ברשותו, לבלום לעת הצורך. ולכן נקראת האבן בשם 'ישפה', כי אם אין בידו לשלוט על פיו אין לו פה, כי פיו אינו שלו אלא אדרבה הוא של פיו כ"י.

מצינו לקמאי שביארו את הפסוק (תהלים מה ג) 'הוצק חן בשפתותיך', דלכאורה צריך ביאור מדוע נקט בשפתותיך, והרי על ידי השפתיים אין האדם הוגה כי אם ד' אותיות - בומ"פ, ואילו כל שאר האותיות מוצאם בחיך, גרון, לשון ושיניים, א"כ מה ראה לשבח את הדיבור בשפתיים דיקא. אלא, כי אכן, ה'חן' יבוא לאדם כאשר ימנע את עצמו מלהוציא דיבורים העומדים לו חן בשפתיו, וכבר רוצה הוא להוציאן.... והוא מונע עצמו... בזה יזכה ל'חן'. ומהאי טעמא שיבח את השפתיים, כי דיבור שעדיין נמצא רק בין השיניים והשפתיים שהם כשתי חומות לשמור על הדיבורים היוצאים מפיו אינו כל כך שבח לנמנע מהם - באותו הנמנע ברגע האחרון, כשכבר עומדים לו הדיבורים חן על שפתיו, לדקור את רעהו במדקרות חרב, ואעפ"כ הוא מתגבר על טבעו, וחושק שפתיו זו לזו בשעת

כג. ויש שרמזו כן בפסוק (תהלים קטו ה) 'פה להם ולא ידברו' דמי שיש לו פה אכן 'לא ידברו', אבל מי ש'כן מדבר' אין לו פה, והוא ע"ד אמרתם השנונה של בני פולין בתפארתה - מי שמדבר יתר על המידה, אין לו 'פה', אלא 'חור' מיותר בגולגולתו, משם נשפכין חוצה כל השטויות שבמוחו, ועל ידי דיבורו הוא מחורר חור אף במוחו של השומע אותו ומאזין לדברתו חסרת המחשבה.

עוד אמרו בדרך צחות, דלעולם תמיהה רבתי היא, לשם מה הללו דורשים יומם ולילה, ומדוע לא סגי להם לחשוב במוחם כל אלו ה'פנינים' היוצאים ושפועים מפיהם, אלא מאי תען ותאמר, כי ברצונם שרעיהם ישמעו וידעו 'הגיגיהם' מה הם - והרי הללו אינם יודעי מחשבות... מעתה עליהם לבקש את רשות של בידידם האם הם מעוניינים לשמוע כל זאת...

כד. כמה גדול הבולם פיו שכל העולם עומד עליו. עובדא ידענא מבעלי המעשה, שבאחד מתי הכנסיות עמדו לקרוא בתורה ביום חמישי, והגבאי היה בטוח ש'אין כאן כהן' כי בעת חזרת הש"ל לא נשא כהן את כפיו, על כן, בבואם ל'קריאת התורה' הכריז מיד 'ותגלה ותראה... אין כאן כהן יעמוד.. ישראל במקום כהן', ניגש אחד ואמר 'אני כהן', ולשאלת הגבאי מדוע לא נשא את כפיו לברך ברכת כהנים, השיב הלה, שבקהילתו נהוג שלא לישא כפיים אלא בשב"ק ולא בימות החול (ואכמ"ל בחילוקי המנהגים), ברם באותו בית הכנסת נהגו בנשיאות כפיים בכל יום, והחל הגבאי להרעים עליו בקולו בשאגות ממש מדוע אינו נוהג כמנהג המקום, כיצד הוא מהין עוד לבוא ולדרוש 'עליה', ושפך את דמו לעיני כל ישראל, לעומתו, עמד ה'כהן' שתק וקיבל את סאת הבזיונות באהבה, מיד לאחר שירד מהבימה נגשו אליו שני בחורים מבוגרים ובקשו שיברכם שימצאו זיווגם במהרה, אחד מהם מצא את זיווגו לאחר שלושה ימים, ורעהו מצא זיווגו לאחר ביום רביעי בלילה כשבוע לאחר המעשה.

באר הפרשה - תצוה

בעל יסוריין'. ואין בריה בעולם שבידה להיפטר ולהשתמט מחובה זו, ואדרבה אין לך חביב לפני המקום כת"ת הנלמד מתוך הדחק ויסורים, דמשתכחין בצערא דילהון ועסקין בחדוותא דקוב"ה, ובאותה שעה מתפאר השי"ת עם ישראל לפני הפמליא של מעלה. ועוד שלימוד התורה מתוך הדחק מסוגל להתקיים בידו, וכפי שאמרו במדרש זוטא (קה"ר ב ט) שהעיד שלמה על עצמו 'תורה שלמדתי באף - נתקיימה לי'.

בפרשתן (כו כא), 'באוהל מועד מחוץ לפרוכת אשר על העדות יערוך אותו אהרן ובניו מערב עד בוקר לפני ה' חוקת עולם לדורותם', ומפרש הרה"ק ה'בית אהרן' (סד). 'אוהל' מלשון הארה כמו 'בהלו נרו עלי ראשי' (איוב כט ג), ושם פירש רש"י שמשמעה מלשון אור, והנה, גבי המנורה אמרו (שבת כא). 'שתהא שלהבת עולה מאיליה', היינו שצריך ליגע עצמו בעבודות עד שתהא השלהבת עולה מאיליה, כי ממילא יעלה ההתלהבות ולא שיכוון לזה, ולא בחסידים השומים המחפשים ומצפים להתלהבות, רק שצריך לעמול בעבודות, והשלהבת תעלה מאליה, ואז ימלא אסמיו כדי שיאירו לו 'מערב' - עת השכות, 'עד בוקר', וכמו שנאמר שם בהמשך הכתוב 'חוקת עולם לדורותם מאת בני ישראל'.

שלפני הרגל, שהכל נאספין לשמוע הלכות הרגל'. וביאר הרי"ם אגרא דבלה - השכר על לימוד התורה שלמדו באסיפת העם, דוחקא - שיתבטל מהם כל הדוחקים והיסורים²⁷.

ומפורש אמרו חז"ל (בר"ר צב א) 'אין לך אדם בלא יסורים, אשריו לאדם שיסורים באים עליו מן התורה', והיינו, ש'אדם לעמל יולד', אך אשרי האיש 'שיסוריו בתורה', יסורים וקשיים הללו מצילים אותו מיסורים וצרות אחרות.

ורמז ליה ה'ישמח משה' (פרשת בשלח, פר' המן) בלישנא דקרא (בראשית ג יט) 'בזיעת אפך תאכל לחם', דלתיבת לחם יש שתי משמעויות, חדא כפשוטה, ואידך כמדרשה דקאי על התורה, ככתוב (משלי ט ה) 'לכו לחמו בלחמי'. והנה, אין איש שנפטר מגזירת 'בזיעת אפך תאכל לחם', אלא שבידו הברירה לבחור על איזה לחם יתייגע וזייע. כי אם יהא כל עמלו בתורה יזכה לפרנסה בהרחבה ולא יצטרך לעבוד קשה על פרנסת מטה לחמו.

אולם אף המתנסה ביסורי הגוף והנפש רח"ל אינו נפטר מחמת כן מלימוד התורה, וכמו שפסק הרמב"ם להדיא (הלכות ת"ת א ה) 'כל איש מישראל חייב בתלמוד תורה, בין עני בין עשיר בין שלם בגופו בין

כה. אין טהרה כתורה, דע כי שפע הטהרה הבא ע"י עסק התורה משפיע על העוסק בה ועל כל העולם כולו, סיפר הגאון רבי שמחה זיסל ברודא זצ"ל ראש ישיבת חברון שבילדותו [בערך בשנות תר"צ] הלך ברחוב שטראוס בירושלים עם אביו ולפתע הוא רואה איך שהגאון רבי אברהם ווייספיש זצ"ל מיקירי דשופריא הולך ג"כ בסמוך להם, ובבואו ליד 'לוח המודעות' נעמד לקרוא איזה מודעה (פשקוויל), לאחמ"כ הוא מוציא דף ועט מכיסו וכותב בו מתוך המודעה... לתמיהתם ופליאתם ראו שבמודעה מתפרסם ריקודי תועבה ותערובת רח"ל (לא שיעור תורה ולא מצוות לוויית המת), ולא ירד רש"ז לסוף דעתו - מה הביא את ר' אברהם להעתיק פרטי המודעה בנייר שבכיסו... בדרך לא דרך הצליח רש"ז להוציא מר"א מה היו מעשיו, אמר לו ר"א, התאספנו יחד, בני החבורה הקדושה, וחשבנו כמה צער יש לשכינה הקדושה מאירועים שכאלו. אנשים מסכנים, אומללים, תינוקות שנשבו, נוסעים למקום פריצות, ומתנהגים בפריצות. על כן החלטנו שבאותו זמן שהם מתאספים, נתאסף גם אנו יחד לעשות נחת רוח לבורא, כנגד הצער שנגרם לו מההתאספות שלהם. בכל שבוע יוצא אחד מאיתנו, לפי התור, ובודק במודעות את השעה בה הם מתאספים. באותה הפעם שראו אותי מעיין במודעה - היה זה בתור שלי.

כו. והכי שנינו במנחות (דף מט). 'אין מחנכין את מזבח הזהב, אלא בקטורת הסמים של בין הערבים', ורמז השם משמואל' (פרשת תצוה תרע"ג) ד'קטורת' מלשון קשר היא, וקאי על הקשר בין יהודי לקונו, וקא משמע לן שהקשר עם הקב"ה מתחזק כשהיא שעת 'בין הערבים', מתוך טרדות ובלבולים, והאדם מתחזק וממשיך בעבודתו.

יש שרמזו כן במנורה, שהיתה עשויה מלאכת אומן 'משוקדים' מלשון שקדים, שתחילתן מר וסופן מתוק (עיי מעשרות א ד), וזהו יופיו והדרו של בית המקדש, כי הקב"ה כביכול מתפאר בעבודת היהודי כשתחילתו מר... הא למה זה דומה לציור שהאדם תולה בביתו מחמת יופיו, כך כביכול מתפאר הקב"ה בבניו המקיימים מצוות ועוסקים בתורה מתוך הדחק.

באר הפרשה - תצוה

יהי ה' אלוקינו עמנו, ונזכה כולנו יחד במהרה ובאהל כל בית ישראל, מתוך שפע רביו וכל מיני לאור השובבי"ם בשלמות בפרט עתה לעת ישועות, ובמהרה נזכה לשמחת עולם על ראשנו, החיתום, ומשנכנס אדר תתרבה השמחה באהלנו אבי"ר.



בחור נכנס אל הרה"ק ה'פני מנחם' זי"ע והתאונן בפניו כי מר לו מאד, היות ולא התברך באהבת תורה. נענה לו ה'פני מנחם' ואמר, מה אעשה שנתברכתי ב'אהבת התורה'... כלומר, אף אני מיצר, אבל בהיפוך, כי הנני מיצר על כך שזכיתי כן לאהבת תורה, ומשום הא אין לי כ"כ זכיה להתייגע בתורה אף בלא חשק. כז. ידוע שפעם נענה הרה"ק ה'חוזה' מלובלין זי"ע בעת עריכת השולחן בליל שב"ק, גילו לי תורה מן השמים ולא גילה לסובביו מה נאמר לו, וכך נשנה הדבר ביום השב"ק, ורק לעת רעווא דרעווין גילה, שכך אמרו לו בפסוק בפרשתן (כח יג) 'ועשית משבצות זהב' – זאלסט זיי מאכן קאסטענעס פון גאלד (משבצות הוא מל' ריבוע, ותיבת ריבוע מתפרשת ג"כ כ'תיבה', וזהו אומרו – עשה תיבות מלאות זהב לבני ישראל).